

”Ikke i kveld kjære, jeg har hodepine”

- en diskursanalyse av sex i parforholdet

Siw Tønnessen

Master i familieterapi og systemisk praksis

Kull Mgfam – h07

28.april 2011

Diakonhjemmet høgskole

Veileder Anne Kyong Sook Øfsti

Antall ord: 22556

Forord

Denne masteroppgaven hadde ikke blitt den samme uten alle folka jeg har rundt meg for samtale og diskusjon – takk til dere alle.

Det har vært til stor inspirasjon og fornøyelse å kunne dele all slags tanker med mine venner på Facebook til enhver tid. Takk for interesse og innspill.

En spesiell takk til min gode venninne Anna Martine Nilsen for lesning og gode tilbakemeldinger. Den samme takk rettes til Audun Beyer, Roger Larsen og Kjetil Wang.

Takk til medstudentene mine for masterinspirasjon både i Facebookgruppa og in real life. En spesiell takk til medstudent Kari Buskenes Ringstad for gjennomlesning og gode tilbakemeldinger.

Tusen takk til Ståle Nilsen som har gjort en grundig jobb med språkvask av hele teksten.

Takk til Kjerstin T. Granby for idèen som ble oppgavens tittel.

Min veileder Anne Kyong Sook Øfsti takkes for god veiledning, innspill og endringsforslag underveis. Og spesielt for din modige stemme i og ut av academia. Den inspirerer meg.

Takk til familien min!

Særlig mamma min som alltid, alltid stiller opp for meg.

Og – døtrene mine, Halldis og Veslemøy, som har utvist enorm tålmodighet med ”mamma og den dumme oppgaven som aldri blir ferdig”. Nå er den ferdig, jenter!

Til sist – takk til kjæresten min Frode Huseby – uten oss to hadde jeg aldri vært tøff nok til å skrive oppgaven på akkurat denne måten.

Oslo, 26.04.2011.

Siw Tønnessen.

Sammendrag:

”Ikke i kveld kjære, jeg har hodepine – en diskursanalyse av sex i parforholdet” handler om hvordan vi kan forstå mening med sex i parforholdet. Jeg søker ikke å finne en bakenforliggende mening med stor m, men derimot å analysere de ulike diskurser vi har tilgjengelige i møte med sex i parforholdet. For å gjøre analysen har jeg valgt å se to filmer: Mars og Venus i hvert sitt Univers og Shortbus.

Først vil jeg gi en redegjørelse for tekstens teoretiske og metodologiske fundament i henholdsvis poststrukturalismen og diskursanalyse. Jeg vil behandle forskningsmessige spørsmål knyttet til etikk, reliabilitet, validitet og gyldighet. Og til slutt vil jeg gi en gjennomgang av den fagspesifikke teorien jeg har valgt å bruke i analysen.

I analysen vil jeg fokusere på tre diskurser for forståelse av mening med sex i parforholdet. Disse har jeg valgt å kalle sex som lim, sex som opprettholdende på kjønnsroller og sex som nytelse. I den avsluttende analysen vil jeg drøfte et noe overraskende funn: det tilsynelatende marginale er forkledd dominant – et får i ulveklær. Helt til slutt løfter jeg temaet opp på et nytt nivå og drøfter muligheten for et brudd i måten å forstå mening med sex i parforholdet på.

Underveis i hele teksten er noen tanker til stede:

- Fortellingen om sex i vår tid høres ofte som fortellingen om seksuell frigjøring.
- Gjennom å forhandle om og å forstå mening med sex trer noen diskurser fram, og disse regulerer det handlingsrepertoaret som er tilgjengelig.
- Det er en sammenheng mellom det livet en terapeut lever i og utenfor terapirommet – de populærkulturelle uttrykkene som terapeuten lever i påvirker henne i hvordan hun snakker fram ideer om sex i parforholdet.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	5
Om kulturelle uttrykk og bakgrunn for valg av film.	7
2. teoretisk og metodologisk fundament.....	10
2.1. Epistemologi.....	10
Poststrukturalisme	12
2. 2 Diskursanalyse	14
Problemstillingen	15
Destabiliserende diskursanalyse	17
2.3 Etikk, reliabilitet, validitet og gyldighet.....	20
Refleksivitet.....	22
2.4 Fagspesifikk teori.....	22
3. Analyse	28
3.1 Oss to for evig og alltid.....	28
Oss to så lenge det gir noe.	31
Når limet trengs.....	34
Når limet ikke holder.....	35
3.2. Kvinner er fra Venus og menn er fra Mars.....	37
”Menn trenger å knulle”	40
Kvinner trenger også å knulle.....	41
Dronning over egen seksualitet, men ikke uten lekkert og delikat undertøy.....	43
Brytende performativitet	45
3.3 Nytelse – om at sex har mening i seg selv.....	47
Begjær og nytelse – det som inkluderes.	49
Marginalitet i marginaliteten – det som ekskluderes.	50
Diskursiv disiplinering – om gråsoner	51
Terapeutens komfortsone - og om å ta nytelsen for gitt.....	52
3.4 Får i ulveklær – om å snakke de <i>tilsynelatende</i> marginale stemmer.	54
4. Avsluttende drøfting - om en 2.ordens fortelling	57
5. Avslutning.....	61
Litteratur:	63
Vedlegg 1:.....	65
Vedlegg 2:.....	66

1. Innledning

Denne masteroppgaven skal handle om sex.

Vi lever i en tid hvor sex kan leses i offentligheten på en ny måte. I dag har Barbiedukken på seg truse, ikke av tøy, men av en type støpt inn plasten slik at den ikke er mulig å ta av. Sånn var det ikke da jeg var barn.

Hva er det som gjør at Barbie i dag har behov for en truse som sitter fast? Er det kanskje slik at produsentene av denne dukken har behov for å ikle henne en uskyld? Jeg tror det. Jeg tror at seksifisering av offentligheten produserer et behov for å markere et skille – trekke en grense – kle på en tekkelighet.

Barbie er bare et av mange meningsbærende kulturelle uttrykk som fyller livene våre. En bygning er på samme måte ladet med mening og har et budskap eller fyller en funksjon – på lik linje med en bok, en låt, en film, et bilde. Noen uttrykk er tydelige og åpne i sin mening, andre er mer tilslørte og forkledde, atter andre er tilsynelatende fylt med en type mening som utenfor rammen får en helt annen type mening. Barbiedukken er ment som et leketøy for små jenter – behovet for å ikle henne en truse trer først fram når dukken tenkes å ha en vagina. En vagina legger til rette for mulig seksuell aktivitet og trusa blir et symbol på, og et forsøk på å beholde leketøysrammen rundt dukken.

Det er forskeren som snakker i denne teksten. Og forskeren det er meg. Jeg er interessert i hvordan vi kan forstå¹ meningen med sex i et parforhold. Hvordan sex fyller den offentligheten vi alle har tilgang til - hva som sies om sexens mening² i kulturelle uttrykk. Jeg er interessert i påstanden om at vi lever i et seksuelt frigjort samfunn. Den dominerende fortelling om sex i vår tid er den om seksuell frigjøring.

Hva vil det si å være seksuelt frigjort? Frigjøring fordrer å gjøre seg fri fra noe – hva er dette *noe*? En vanlig oppfatning er at den seksuelt frigjorte idèen handler om det enkelte *individ*s mulighet til å følge egne lyster og begjær – sexleketøy, porno og sexklubber - er symboler for denne måten å forstå individets frigjøring på. Ofte forbindes denne individuelle frigjøringen med å utfordre påbud om monogami, om sex i det private osv.

¹ I ordet forstå ligger det ikke en idè om at jeg søker å forstå fullt ut, eller en gang for alle – mitt forhold til å forstå er det der forståelse alltid kan utvides og aldri er endelig.

² Jeg kunne valgt ordet funksjon i stedet for mening, men leseren kan være oppmerksom på at i sexens mening ligger det også en tanke om at den fyller en funksjon. Videre vil jeg gjøre oppmerksom på at jeg ikke leter etter, eller ønsker å avdekke, en bakenforliggende mening. Jeg ønsker å løfte opp flere meninger og analysere og drøfte disse.

Hva ligger i tanken om et seksuelt frigjort *samfunn*? Er den måten sex vises og snakkes fram stadig mer ublygt og direkte, et uttrykk for dette frigjorte? Nakne begjærlige kropper i offentligheten og frie samtaler om seksuelle praksis og fantasi?

Å frigjøre handler om et *brudd* – noe annet og noe nytt. Brudd er et av denne tekstens hovedanliggende. Likeså begrepet diskurs. Diskursen om det seksuelt frigjorte samfunn er sterk. Diskurser regulerer og produserer mulig praksis og handling og derfor er dette viktig: På hvilken måte kan vi forstå meningen med sex i parforholdet ikledd en diskursiv språkdrakt? Dette er denne tekstens fremste anliggende.

Da jeg var barn hadde Barbies kjæreste, Ken, allerede truse. En sånn som var støpt inn i plasten. Leketøysprodusentene hadde allerede for 25 år siden et behov for å gjemme Kens penis. Kanskje av den enkle grunn at de støtte på et problem i og med at mannes kjønnsorgan ikke naturlig gjemmes inni kroppen? Kanskje var det umulig å overse at en mannlig dukke måtte ha penis, umulig å bare lage ham uten kjønn? Eller - kanskje var det rett og slett slik at den mannlige seksuelle lyst er så sterk at den må reguleres og disiplineres inn i en truse? Antakelig en blanding av alle disse grunnene – men, det er for meg en fornøylig tanke at dukkene, Barbie og Ken, for 25 år siden ble framstilt så ulikt hva gjelder ”uten kjønn” og ”synlig, men med skjult kjønn”. En kan jo kanskje applaudere at Barbie nå med sin truse, er mer likestilt sin mannlige partner.

I det jeg sluttet å leke med Barbiedukker ble ”The Heart family” lansert. Barbie og Ken hadde gjort alvor ut av forholdet og stiftet familie. Tidens idè om likestilling var å lese tydelig ved at Ken selvsagt var med og badet babyen på tv-reklamen.

Jeg er usikker på om Barbie gav opp idèen om familie, men for noen år tilbake lanserte leketøysprodusenten bruddet mellom henne og Ken. I tråd med tidens tann er hun i dag singel og selvstendig.

Om kulturelle uttrykk og bakgrunn for valg av film.

Barbiedukken som kulturelt uttrykk reflekterer våre felles idèer om hvordan et fenomen gis mening og slik er det også med en rekke andre felles delte populærkulturelle uttrykk. Det fenomen som er tema for denne teksten er sex.

Foucault (1999) skriver om hvordan seksualiteten produseres gjennom vitenskapliggjøring i fag som medisin, psykiatri og psykologi. Pedersen (2005) skriver om hvordan vår tids seksualitet formes i det sosiale og det kulturelle. Anne Øfsti (2008a, 2008b, 2010) skriver om hvordan diskurser om det romantiske skriptet, intimitet og seksualitet snakkes fram i terapirommet. Med dette som bakteppe er jeg interessert i å lyssette noen av kildene til det seksuelle skriptet³. Hvilke kilder vi har til dette skriptet har blant annet sin kilde i populærkulturelle uttrykk og derfor har jeg valgt film som informant for min masterstudie.

Jeg kunne valgt å intervju folk om mitt tema, men jeg har altså valgt å se film. Bakgrunnen for dette er at jeg ønsker å knytte sammen terapeutens profesjonelle liv med livet hun lever utenfor terapirommet. De allmenne kulturelle uttrykkene vi møter i det private tar vi med oss inn i møtet med par som kommer for å snakke med oss. Slik jeg ser det er film språk – et språk som snakker til oss gjennom det vi ser eller det vi hører, eller gjennom det vi ikke ser og ikke hører. Noen filmer treffer, andre gjør det ikke.

Film som kulturelt uttrykk er tilgjengelig for oss alle på lik linje med andre kulturelle medier som tv, radio, aviser, Internett, bøker etc – og er med på å forme måten vi ser verden på. En annen måte å si dette på er ved hjelp av begrepet *diskurs*: Hvilke diskurser vi har *med* oss formes blant annet av de tilganger vi har til kulturelle uttrykk *rundt* oss. Min tanke er at film som kulturelt uttrykk er med på å skape og å opprettholde de diskursene vi har til rådighet. Sagt tydeligere: de diskursene vi har tilgjengelige i synet på sex formes av kunnskapskilder i kulturelle uttrykk – og da særlig i de mainstream kulturelle uttrykkene. Og diskursene regulerer gjennom å legge til rette for noen handlingsrepertoar og utelukke andre.

Med bakgrunn i dette ble det tydelig for meg at jeg burde lete etter en ”feelgood” og mainstream kjærlighetsfilm som framstiller sex tett opptil det romantisk, heteronormative seksuelle skriptet⁴. Valget falt omsider på filmen ”*Mars og Venus i hvert sitt univers*⁵” - fordi

³ Et seksuelt skript er et teoretisk rammeverk som identifiserer med hvem vi kan ha sex, når og hvor vi kan ha det, hva vi kan gjøre, og hvorfor vi kan gjøre det (Pedersen 2005: 20).

⁴ Det heteronormative seksuelle skriptet refererer til den tanke at det er det heterofile parforholdets seksualitet som er normen. En slikt skript rommer forestillinger om hva som gir det gode/riktige liv (kjernefamilien, den romantiske kjærligheten, monogamiet osv) (Lorentzen og Mühleisen (red) 2006:147).

jeg mener at den iscenesetter en form for akseptabel og trygg parseksualitet innenfor dominerende, akseptable og ønskelige diskurser. Filmen framstiller et par i en påbegynnende krise og gjør en iscenesettelse av seksuell handling som har i seg flere diskurser som jeg har blitt opptatt av.

Dette er en film som i mine øyne er en klassisk kjærlighetsfilm som løper etter malen som mange liknende filmer har blitt laget etter. Denne representerer en type kulturelt mainstream uttrykk med heteronormativ kjærlighet og sex som kan gjenkjennes i mange liknende filmer. Sannsynligheten for at de aller fleste av oss har sett filmer av samme kaliber vil være stor - det vil være rimelig å si at denne type film er med på å forme våre dominerende diskurser i synet på sex.

I løpet av filmen får vi også se seksuell handling som framstilles som rar og annerledes⁶ og vi blir vitne til den disiplinering inn i filmens seksuelle skript. Dette henspeiler på et interessant brudd i filmens iscenesettelse og fanget derfor min interesse. Bruddet gjorde at jeg etter hvert ble interessert i å finne film som iscenesetter sex og seksualitet som bryter med de dominerende diskurser.

I diskusjon med min veileder drøftet jeg ideen om en film i kontrast til mainstream-/feelgood- filmen. Vi diskuterte hvorvidt pornosjangeren ville kunne gi et slikt bilde. Jeg funderte mye på hvorvidt en pornografisk film ville gi meg det jeg var ute etter, men jeg endte opp med å forkaste den tanken. Å velge en pornofilm som kontrast til mainstream-filmen stod etterhvert fram for meg som noe uinteressant fordi det ikke er pornofilmens ublyge og direkte iscenesettelse av den seksuelle akten jeg er ute etter. Det ble stadig klarere for meg at jeg savnet noe *mellom* mainstream/feelgood kjærlighetsfilm og pornofilm. Sagt på en annen måte – jeg var på jakt etter en film som gav et *brudd* mellom sex presentert i mainstream film og pornofilm.

Det var på det tidspunktet jeg kom opp med ideen om filmen *Shortbus*⁷. Shortbus er en film som på lik linje med pornofilm iscenesetter den seksuelle akten relativt ublygt, men med en noe annen innpakning - så å si. Jeg har fundert mye på hva det er som gjør at jeg opplever denne forskjellen i iscenesettelse og jeg har kommet fram til at det trolig handler om at Shortbus ikke bare iscenesetter sexscener uten sensur, men også forteller en historie rundt. Og

⁵ Se vedlegg 1

⁶ Mars og Venus hovedrollefigur Mathias bryter en seksuell akt med en dame han har på date når hun tar initiativ til at han skal slå henne på rumpa – dette blir for rart og annerledes for Mathias.

⁷ Se vedlegg 2

ikke minst, Shortbus italesetter også seksualiteten på en helt annen måte enn en pornofilm gjør.

Jeg har en tanke om at Shortbus hjelper fram de marginale diskursene om seksualitet. Som jeg skal komme tilbake til senere iscenesetter Shortbus den seksuelle handling og seksualitet på en måte som gir plass til de marginale motstemmene jeg ikke kan se å finne i Mars og Venus i hvert sitt univers.

2. teoretisk og metodologisk fundament

I denne delen av teksten skal jeg gi en presentasjon av den teorien jeg har brukt for å gjøre analyse og drøfting. Det er en avveining hvor langt tilbake en skal gå for å redegjøre for et teoretisk utgangspunkt. Det er lett å la seg forføre av den kunnskapen og innsikten en opparbeider seg i møte med teori, derfor må en ta et valg. Mitt valg har falt ned på å legge noen premisser til grunn som utgangspunkt for en teoretisk redegjørelse.

Mitt forskningsprosjekt har et *poststrukturalistisk premiss*. Jeg vil gi en redegjørelse for dette teoretiske utgangspunktet.

Jeg har valgt å gå noe bort fra det jeg opplever som det klassiske oppsettet for kapitelinndeling i en akademisk tekst på masternivå – oppdelingen i et teorigapitel og et metodekapitel. Det teoretiske utgangspunktet i poststrukturalismen er i stor grad flettet sammen med det metodologiske utgangspunktet i diskursanalysen. Jørgensen og Phillips skriver at det er avgjørende at diskursanalysen ikke brukes løsrevet fra sitt metodologiske og teoretiske grunnlag (2008).

Den diskursive forskerposisjon er i mine øyne en annen enn den som presenteres i andre vitenskapelige metoder, særlig kvantitative, men og kvalitative. Det finnes i diskursanalysen ikke en mulighet for å analysere noe fra et eksternt ståsted, utenfor det sosiale (Neumann 2001).

Jeg forstår diskursanalysen som *mer enn* metode⁸. Kanskje kan det være nyttig å bruke Harlene Andersons ide om en filosofisk holdning (Anderson 2003) i denne sammenheng. I utgangspunktet for terapi som *handling*, ligger en *holdning* som er tuftet på postmoderne tanker. På samme måte tenker jeg det er for forskning som handling - under ligger en holdning tuftet på postmoderne tanker. Begrepet holdning kan i denne sammenheng finne sin parallell i det mer tradisjonelle diskursanalytiske begrepet *posisjon*.

2.1. Epistemologi

Poststrukturalismen utviklet seg som en reaksjon på strukturalismen. Poststrukturalismen avviser tanken om at språket har en total og uforanderlig struktur og strukturalismens skarpe skille mellom struktur og anvendt språk. Språkets struktur endrer seg etter hvilken sammenheng det brukes i (Jørgensen og Phillips 2008).

⁸ Metode forstått som en slags oppskrift på hvordan gjøre en analyse.

Skillet mellom disse to er et skille mellom et essensialistisk-ontologisk utgangspunkt og et sosial konstruksjonistisk-ontologisk utgangspunkt. Slik at ulikheten mellom strukturalismen og poststrukturalismen kan forstås som skillet mellom virkeligheten som *er* og virkeligheten som *blir*. Dette finner jeg støtte for hos Neumann som beskriver hvordan diskursanalytikerene er opptatt av det vordende framfor det værende (Neumann 2001).

Den poststrukturalistiske teori initierte et oppgjør med totaliserende og universelle teorier som marxismen og psykoanalysen (Phillips og Jørgensen 2008). Slik jeg ser dette er det nøye forbundet med avvisningen av et essensialistisk ståsted.

Poststrukturalismen har *et sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt*. Burr legger til grunn fire nøkkelpremisser for denne. Disse nøkkelpremissene ligger til grunn for min tekst:

- En kritisk innstilling til selvfølgelig viten.
- Vår viten og ide om virkeligheten er alltid historisk og kulturelt spesifisert.
- Det er en sammenheng mellom viten og sosiale prosesser – det vil si at vår måte å forstå verden på skapes sosialt.
- Det er en sammenheng mellom viten og sosial handling – det vil si at samtidig med at vår måte å forstå verden på skapes, så trer ulike muligheter for hvilke handlinger som er mulige å ta i bruk fram (Burr 1995 i *ibid*).

Jørgensen og Phillips presenterer sosialkonstruksjonismen som en bredere kategori som poststrukturalismen er en del av (Jørgensen og Phillips 2008). Videre sier de at sosialkonstruksjonismen er en del av postmodernismen. Denne kanskje noe hierarkiske konstruksjonen av forholdet mellom postmodernismen, sosial konstruksjonismen og poststrukturalismen er bare én av flere mulige.

Anne Øfsti (2010) framholder hvordan disse tre brukes om hverandre og at felles for de tre er initiering av det som kalles den språklige vendingen⁹ innen samfunnsteorier og et oppgjør med modernismens idealer.

I det videre vil jeg bruke alle disse tre. Der det er hensiktsmessig å hierarkisere eller skille mellom dem vil jeg gjøre det. Slik at det ligger en gjennomtenkt tanke bak dersom jeg spesifikt snakker om en av disse.

⁹ Vendingen fra språket som nøytralt beskrivende på virkeligheten til språket som virkelighetskonstruerende, eller sagt slik: vendingen fra språket som er til språket som blir.

Poststrukturalisme

I denne delen av teksten bruker jeg Dorte Marie Søndergaards artikkel i boken *Kjønn og fortolkende metode* (i Haavind red. 2007) som kilde. Artikkelen er gitt navnet ”Destabiliserende diskursanalyse: veier inn i poststrukturalistisk inspirert empirisk forskning”.

Søndergaard viser hvordan poststrukturalismen er grunnlaget for diskursanalysen og hun gir en punktvis framstilling av den.

I poststrukturalistisk teori er *all betydning utsatt, temporær og potensielt bevegelig*. Og *teorier er bare mulige diskurser blant mange*, eller såkalte konstruksjonsforslag.

Poststrukturalister viser motstand til *essensialismen og ser denne som et normalitetslegitimerende diskursivt redskap*. Tanken er at så fort et fenomen, en ting, et uttrykk gis mening av å være settes det samtidig grenser for hvilke handlinger som kan gjøres uten å bli oppfattet som unormalt. Knyttet til mitt tema, sex, er det gitt samfunnsmessige anvisninger til hvilke seksuelle handlinger som er akseptable – og disse kan være nyttige redskaper for kontroll av seksualiteten. For eksempel, kravet om frivillighet i den seksuelle relasjonen regulerer hva som kan oppfattes som voldtekt.

Søndergaard trekker videre fram at *dualismer ikke er objektivt gitte speilinger av virkeligheten*. Den kanskje mest motstandsdyktige dualismen i så måte er oppdelingen i to kjønn: mann og kvinne. De to kjønnens ulikheter framskrives og forklares naturvitenskapelig og biologisk. Som en motstemme til dette snakkes det innenfor poststrukturalismen om at mennesket ikke *er* kjønn – men *gjør* kjønn.

Søndergaard skriver videre om det hun kaller *førstehets- og andhetsposisjoner*¹⁰ I dette ligger tanken om at enhver posisjon fordrer en utelukkelse av det som ikke hører til. Som et eksempel nevner Søndergaard hvordan heteroseksualiteten har en førstehetsposisjon i forhold til homoseksualiteten – det vil si at heteroseksualiteten får sin identitet i avgrensning til, og i ekskludering av homoseksualiteten.

Denne fordeling av posisjon er ikke endelig – det fenomen som har andhetsposisjon kan oppnå førstehetsposisjon ved andre fenomener. Søndergaard gir et eksempel:

¹⁰ På dansk kaller Søndergaard disse for førstehedsposition og andethetsposition. Slik jeg forstår disse begrepene handler det om en rangering der den ene kommer før den andre og har en annen verdimesig posisjon – jeg har forsøkt å oversette disse med førsthets- og andhetsposisjon. Kanskje kunne primær- og sekundærposisjon vært valgt. Eventuelt også overordnet- og underordnetposisjon.

homoseksualitet kan oppnå førstehetsposisjon i forhold til for eksempel biseksualitet eller aseksualitet.

Det siste poststrukturalistiske kjennetegnet som Søndergaard trekker fram er at *virkeligheten ikke finnes prediskursivt*. Tanken er at virkeligheten (av noen kalt gjenstandsverden) finnes, men for poststrukturalister finnes den aldri prediskursivt, aldri uten diskursene. Grensene mellom diskursen og virkeligheten (eller materialiteten og strukturen) er så flytende at ingen av dem kan tenkes adskilt fra hverandre. La meg legge til at virkeligheten *tilsynelatende* kan framstå som værende i seg selv, som noe som er - da særlig når det gjelder det selvfølgelige og tatt for gitt.

Det er i denne sammenheng verdt å nevne Torill Mois (i Annfelt, Andersen og Bolsø red. 2007) kritikk av Dorte Søndergaards poststrukturalistiske utgangspunkt. Moi mener at Søndergaard tar for gitt at dersom språklig betydning – tegn – ikke har noen essens *så* har ikke fenomener det heller. Moi mener at *ting* har en essens og det er denne som gjør tingen til det den er og ikke til noe annet - ”spørsmålet er (...) om en viss type snakk om essenser må avvises, nemlig tanken om at *mennesker* (...) har essens (ibid: 227 – min uthevelse).

Jeg lurer på om Mois ide om at ting har essens og ikke mennesker, rett og slett er lite relevant innfor Søndergaards kontekst da denne nesten utelukkende handler om mennesker. ”Ting” står fram for meg som et undersøkelsesfokus i større grad innenfor naturvitenskapen enn i det sosialkonstruksjonistiske paradigmet. Nå kan det selvsagt innvendes at det er mulig å gjøre en diskursanalyse av ting – for eksempel av bygninger, gjenstander osv – men, og det er i mine øyne et avgjørende poeng, et hus, en prydgjenstand, et klesplagg ses alltid av menneskelige øyne og er dermed ikke noe vi har tilgang til prediskursivt.

Moi er opptatt av spørsmålet om sannhet – hun kritiserer den poststrukturalistiske ideen om at binære motsetninger er hierarkiske. Hun sier at ved å bruke ordet mann og kvinne er det ikke lagt til grunn en rangering av disse i forhold til hverandre. Jeg mener at Moi glemmer den poststrukturalistiske ideen om posisjon – at mennesket alltid snakker ut ifra en posisjon og at et fenomen også alltid trenger avgrensning for å være. Ved posisjonering og avgrensning følger også en rangering på ett eller annet vis.

Jeg har valgt å ta med Torill Mois kritiske innvendinger til de poststrukturalistiske tankene fordi jeg mener at jeg i forskerposisjon styrker min studies reliabilitet ved å vise til kritikk av den teori jeg baserer meg på.

Jørgensen og Phillips skriver om hvordan *de diskursive mønstre vedlikeholdes og forandres i diskursive praksiser* (2008). Dette er i mine øyne et viktig poeng som jeg også finner hos Foucault (1999). Han skriver om hvordan diskursenes opphav i et større historisk perspektiv blir borte for oss slik at vi til slutt ikke vet hvor de kommer fra og at vi dermed tror at de er sanne – fordi diskursene lever sitt eget liv i praksis.

Et teorisett som har et tydelig poststrukturalistisk utgangspunkt er det som kalles queerteori, eller skeivteori på norsk. To anliggender er viktige for de skeive teoretikerne. En kritisk holding til at heteronormativitet blir tatt for gitt. ”(...) det at man forutsetter at mann - kvinne modellen som det som er mest naturlige for kjærlighet, familieliv, barn, seksualitet – og dermed er ramme for all sosial organisering” (Øfsti 2010: 65)

Skeivteori fokuserer på marginaliseringen av det ikke-heterofile og det ikke-konvensjonelle og synliggjør samtidig hvordan ulikhet blir konstruert og opprettholdt (ibid). Jeg ønsker å gjøre min analyse med det Wenche Mühleisen kaller *skeiv lesing* av et fenomen (2003). På den måten posisjonerer jeg meg der at jeg ønsker å fokusere på *de marginale italesatte (og tause) stemmer og de marginale iscenesatte (og tause) handlinger*¹¹.

2.2 Diskursanalyse

Jørgensen og Phillips definerer diskurs som ”en bestemt måte å snakke om og forstå verden (eller et utsnitt av verden) på” (2008: 9). Denne definisjonen blir noe tynn for mitt formål da den ikke tar opp i seg de anvisninger som ligger i diskurs om videre handling.

Davies og Harrè definerer diskurs slik: ”(...) hvem vi er og hvordan vi oppfatter verden og oss selv, avhenger av omstendighetene vi befinner oss i, og de diskurser som er tilgjengelige i settingene vi befinner oss i” (i Øfsti 2010: 18). Slik jeg leser denne tar den høyde for hvordan diskursene legger til rette for enkelte handlinger og avskjærer fra andre.

Neumann bruker denne definisjonen:

”en diskurs er et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett av sosiale relasjoner” (Neumann 2001: 18).

Det som er en styrke ved denne definisjonen er at den eksplisitt rommer reguleringen av det som anses som normalt og det som anses som unormalt. Den er spisset i forhold til den

¹¹ Begrepet de marginale stemmene er hentet fra Øfsti 2008a, 2008b, 2010.

makten som ligger i diskursen og den tar opp i seg hvordan diskursen gir anvisning om mulige handlingsalternativer.

Det som er viktig for denne tekst er at en diskurs beskriver og konstruerer virkeligheten, gir anvisning om handling samt regulering av denne.

Problemstillingen

Denne oppgavens tittel er: *"Ikke i kveld kjære, jeg har hodepine"* – en diskursanalyse av sex i parforholdet. Sitatet er ment for å fange oppmerksomheten samtidig som det henspiller på en kjent idè vi har om sex og parforhold. Undertittelen er noe nytt. Hele tittelen utvides i oppgavens problemstilling: *Hvordan kan vi forstå meningen med sex i parforholdet?*

Thagaard (2003) beskriver hvordan en problemstilling bør være *tydelig* nok til å gi retningslinjer for de metodiske og faglige valgene forskeren må ta. Derneft må den være tilstrekkelig *avgrenset* til at den kan realiseres innenfor de rammene forskeren må forholde seg til. Sist – den må være *åpen* nok til at forskeren kan utforske temaer som viser seg interessante underveis. Jeg vil vise at min problemstilling fyller alle disse kriterier og dermed styrker jeg denne studiens reliabilitet. Samtidig vil jeg gi leseren et innblikk i hvordan jeg har kommet fram til den endelige problemstillingen for min analyse.

Når jeg begynte arbeidet med min masteroppgave hadde jeg bestemt med for to ting: jeg ønsket å gjøre en *diskursanalyse* og jeg ønsket å gjøre den med utgangspunkt i *film*. Begrunnelsen for det første er at jeg har en stor interesse for å vri og vrenge de tatt-for-gitt -heter og selvfølgeligheter som omgir oss. Film som uttrykk omgir oss alle – og gir en mulighet til å gi en analyse og drøfting som har vid interesse også utenfor de akademiske rammer denne masteroppgaven er skrevet i. Men - for å gi denne teksten spesiell gyldighet innenfor det systemiske faget valgte jeg å lete blant filmer med temaer som er fagaktuelle. Jeg gikk på samme måte til teorien. Etter hvert spisset jeg min interesse inn mot temaet *sex*.

Sex og seksualitet på film iscenesettes ofte innenfor rammen av begjærlig og lidenskaplig sex – enten ved innledning til et parforhold, eller på vei ut av et parforhold, og over i et annet. Det var dette siste som ble mitt fokus når jeg en periode ble opptatt av utroskapet. Kanskje var det slik at utroskapet som fenomen interesserte meg fordi det har et så tydelig problemfokus? Eller sagt på en annen måte: utroskap kontrasteres tydelig fram ved å bryte med dominerende diskurser for det heterofile parforholdet. Etter hvert gikk jeg stadig lengre og lengre bort fra

denne interessen og jeg beveget meg stadig nærmere det som ble den endelige problemstillingen: hvordan kan vi forstå meningen med sex i parforholdet.

Ved å spørre etter *hvordan vi kan forstå* meningen med et fenomen står det fram for meg som naturlig å velge diskursanalyse. Det ligger implisitt i et slikt spørsmål at det ikke finnes én mening det gjelder å avdekke – men flere meninger – flere måter å forstå fenomenet på, flere måter å konstruere det på. Det betyr at min problemstilling støtter opp under min ide om å gjøre en diskursanalyse, og det igjen vil si at min problemstilling er *tydelig* nok ved at den gir metodiske og faglige retningslinjer for videre valg i forskningsprosessen. Valget av et diskursivt metodologisk utgangspunkt henger nøye sammen med det teoretiske utgangspunktet.

Til å begynne med begrenset jeg meg til det heterofile parforholdet, men etter hvert beveget jeg meg vekk fra sex i *det heteroseksuelle* parforholdet til en mer generell ide om hva som er meningen med sex i parforholdet. Jeg er opptatt av det som innenfor kjønnsforskningen benevnes som heteronormativitet (Lorentzen og Mühleisen red. 2006). Tanken om at det finnes noen tatt for gitt, heteronormative diskurser for hvordan et par forholder seg til det seksuelle skriptet. Gjennom lesing av litteratur, og gjennom funderinger og drøftelser, står det stadig tydeligere for meg at heteronormen for hvordan gjøre både parforhold og den seksuelle handling, selvsagt ikke gjelder alle heterofile par. Også heterofile par lever sine parforhold skeivt. Og omvendt – også homofile par lever sine parforhold heteronormativt. På denne måten mener jeg at min problemstilling er tilstrekkelig *åpen* ved at den ikke ekskluderer samkjønnspar.

Problemstillingen tillater også at jeg går til filmen og finner nye diskurser eller spor av nye diskurser. Ut fra disse tankene vil det være riktig å si at jeg gikk inn i filmens verden på jakt etter noen spesielle diskurser. Jeg hadde noen mer eller mindre ufullstendige tanker om hvilke diskurser jeg lette etter. I møtet med filmen Mars og Venus – i hvert sitt univers, opplevde jeg å finne mange dominerende mainstream-pregede diskurser – også flere enn jeg lette etter. På denne måte vil det trolig være riktig å si at mitt utgangspunkt for møte med mine ”informanter” – filmen – var et ”ovenfra og ned” - utgangspunkt. Sagt på en annen måte: jeg gikk til mine informanter med en ide om hva jeg skulle finne. Det som dog skiller mitt prosjekt fra et deduktivt verifiserende/ -falsifiserende prosjekt, er at jeg er interessert i å finne mer enn det som kun bekrefter eller avkrefter mine opprinnelige ideer.

Tanken blir da at min jakt på ulike diskurser har bakgrunn i hvilke forståelser vi gir meningen med sex i parforholdet, uavhengig at ulikekjønns- eller samkjønnspar, knyttet til dominerende og marginale diskurser. Tanken er at de meninger den seksuelle handlingen har i et parforhold, henger sammen med hvilke diskurser som til en hver tid er tilgjengelige. Dette viser til min problemstillings *avgrensning*. Den er videre avgrenset innenfor rammene av dens fundament i analyse av temaet (sex) ved hjelp av informanter (film) ved hjelp av metode (diskursanalyse) og tilhørende teoretisk utgangspunkt (poststrukturalisme).

Destabiliserende diskursanalyse

Dorte Søndergaard (i Haavind red. 2007) presenterer det hun kaller destabiliserende diskursanalyse. Den handler om å bryte opp helheten ned i mindre deler. Hun bruker selv ord som å løse opp, bryte ned, fragmentere når hun inviterer leseren til å la seg ryste diskursivt. Et redskap for destabiliserende diskursanalyse ligger i å lete etter *inkluderende og ekskluderende diskursive prosesser*. Hva inkluderes når noe snakkes fram og gjøres? Og omvendt – hva ekskluderes eksplisitt eller hva ekskluderes implisitt: hva sies ikke og hva gjøres ikke?

Disse diskursive prosessene tydeliggjøres gjennom å finne de diskursive kategoriens grense og kjerne. Tanken er at forskeren søker å finne en diskurs' *grense* – altså hva er innenfor og hva er utenfor. I denne grensedragningen vil det ofte være gråsoner hvor det foregår forhandlinger om hva som skal inkluderes og hva som skal ekskluderes. Forskeren søker videre å finne *kjernen* i diskursen – hva er helt klart innenfor, hva tas for gitt og presenteres som selvfølgelig? Det er slettet ikke alltid at en diskurs er så tydelig i sine grenser, og da er begrepet *gråsoner* nyttig.

I tillegg til dette er Søndergaard opptatt av *hvordan* vi kan få øye på diskursene. Det er nyttig å se etter det som tas for gitt, det som presenteres som selvfølgelig i jakten på diskursene. Jeg opplever at denne anbefalingen er helt i tråd med den som gis av Øfsti (2008a, 2010). Ved å få øye på tatt for gitte selvfølgeligheter har man taket på en diskurs.

Videre gir Søndergaard anbefaling om å finne diskurser ved å lete etter *brudd eller brytende fenomener*. Hun kommer med et eksempel med eventyret om The Paperback Princess - en prinsesse som bryter med de tradisjonelle ideene om hvordan en prinsesse skal opptre, og med den forventede handlingen i et eventyr. Prinsessen viser mot og legger ned en drage og hun velger bort prinsen. Nettopp i denne brytende iscenesettelsen trer diskursen om

eventyrprinsessen tydelig fram – hun skal være reservert, pen og pyntelig, og det er prinsen som skal drepe dragen og prinsessen skal selvsagt velge han.

Wenche Mühleisen (2003) er også opptatt av brudd eller det hun kaller *unntak*. Hun beskriver hvordan bruddene eller unntakene er konvensjons- eller tradisjonsbrudd som utfordrer innforståtheter – det som er så vanlig at vi ikke lenger ser det, fordi det rett og slett oppleves som naturlig. Hun skriver: ”bruddene viser hvilke verdier og betydninger som står på spill (...) hvordan kritikk, nye opplevelser og nytelser blir satt i spill”(ibid: 23).

Søndergaard beskriver videre det hun kaller *fremmedgjørende gjenfortelling*. Dette er et grep for å ryste og destabilisere selvfølgeligheter og tatt-for-gitt- heter gjennom å fortelle om diskursene på andre premisser enn diskursenes egne. Ved bruk av en fremmedgjørende optikk, et fremmedgjørende språk og fremmedgjørende vendinger legges det til rette for ny refleksjon (i Haavind red. 2007). Slik jeg forstår dette er det et grep som kan likne på det Mühleisen anbefaler – nemlig å velge å lese et fenomen skeivt. Ved *skeiv lesning* av et fenomen vil det nettopp ligge en mulighet til å riste og forstyrre innforståtheter og gjengse tolkninger. Jeg vil i min analyse benytte meg av mulighetene som ligger i fremmedgjørende gjenfortelling og skeiv lesning.

Søndergaard gjør videre et eksplisitt poeng ut av å ikke lukke for refleksivitet i en analyse. Slik jeg forstår henne er hun på dette punktet mer radikal enn andre diskursanalytikere.¹² Ved hjelp av dette grepet kan diskursanalytikeren unngå å ville presentere noe fast og endelig.

Enda videre er Søndergaard den poststrukturalisten som jeg kjenner til som tydeligst holder fram det praktisk-politiske mål med forskningsaktiviteten. Hun skriver at ved å la seg ryste diskursivt stimuleres refleksiviteten som igjen kan gi en potensiell utvidelse av handlingsrommet. En utvidelse av handlingsrommet gir implikasjoner om mulig endring av praksis. Øfsti (2008a, 2008b og 2010) ville trolig kalle det å snakke de marginale stemmene – og for meg er dette et velkomment politisk anliggende.

Laclau og Mouffe har et helt begrepsapparat til bruk for analyse av diskurser (i Jørgensen og Phillips 2008). Jeg vil i analysen min bruke de begrepene som er nyttige og meningsfulle. Begrepet *flytende betegner* refererer til det at ulike diskurser kjemper om å fylle et innhold -

¹² Som for eksempel Foucault og Derrida (i Jørgensen og Phillips 2008). Jeg anser deres arkeologi og dekonstruksjon som mer lukkende enn Søndergaards destabilisering. Foucault mener for eksempel at det er mulig å avdekke hvilke utsagn og praksiser som blir akseptert som meningsfulle og sanne i en bestemt historisk periode. Han kritiseres i litteraturen for denne monolismen (ibid).

for eksempel: Karrierejag og familieliv kjemper begge om å fylle innholdet i ”moderne kvinne”.

Videre finner jeg begrepet *antagonisme* nyttig – dette refererer til en åpen konflikt mellom ulike diskurser som er av gjensidig utelukkende karakter – for eksempel at en kvinne ikke kan være både hore og madonna samtidig.

Begrepet *hegemoni* referer til den handling å hegemonisere en identitet framfor en annen. Et eksempel hentet fra Foucault - han skriver om hvordan 1800-tallets regulering av seksualiteten favoriserer den genitale seksualiteten, iscenesatt mellom en mann og en kvinne med reproduksjon som formål, og trenger den mer nytelsesbaserte, ikke-genitale (sodomi) seksualiteten til side.

Laclau og Mouffe skiller mellom *diskurs* med en midlertidig entydig fastlåst betydning, og det *diskursivefelt* hvor vi finner alle andre muligheter for betydningsdannelse. Dette skillet finner jeg nyttig, og også Jørgensens og Phillips` utfylling av dette ved begrepet *diskursorden*: Diskursorden befinner seg mellom diskursen og det diskursive felt og rommer de konkurrerende diskursene. De sier at dette samsvarer med det Foucault legger i diskursiv formasjon – som refererer til at ulike og motstridende diskurser opererer i samme terreng (Foucault i Jørgensen og Phillips 2008).

Jeg er opptatt av den diskursorden eller diskursformasjon som rommer de konkurrerende diskursene som former vår forståelse av meningen med sex i parforholdet. I denne diskursorden inntar jeg en *posisjon* som forsker. Jeg vil søke å studere meningen slik den oppstår i språket som relasjonelt og sosialt system (Neumann 2010). Det handler ikke kun om språket rent talemessig, altså det vi sier, men også om det vi gjør. Samtidig, og vel så viktig, handler det om det som *ikke* sies og *ikke* gjøres. Derfor har jeg valgt formuleringene italesettelse og iscenesettelse i min analyse og med disse to formuleringer refererer jeg til språk i vid forstand.

Ved formuleringen av problemstillingen *hvordan kan vi å forstå meningen med sex i parforholdet* har jeg tatt den posisjon der jeg legger som et premiss at sex faktisk kan tillegges mening i parforholdet. Et parforhold uten sex vil være av interesse fordi ved å fokusere på bruddet, det som ekskluderes, vil seksualitetens grenser og kjerne tre sterkere fram.

2.3 Etikk, reliabilitet, validitet og gyldighet

Når en forsker gjør etiske betraktninger på sin studie handler dette ofte om hvordan hun behandler sine informanter (for eksempel Lille 2008, Øfsti 2008). I metodelitteraturen er det også ofte forholdet mellom forsker og informanter som drøftes i spørsmålet om etikk (for eksempel Thagaard 2003, Kvale og Brinkmann 2010). I min studie finnes ingen levende informanter. Det finnes ingen intervjupersoner som har snakket om profesjon, om personlige forhold eller liknende, derfor finnes det heller ingen personer som må behandles med varsomhet og sensitivitet. Det er ikke dermed sagt at jeg som forsker ikke trenger å ha et blikk for etikk – men faren for å gjøre etiske overtramp er mindre for meg som har sett film enn for forskere som snakker med folk.

Når det er sagt, er det viktig å fremheve det poeng at jeg griper fatt i to filmer som ikke er laget for det formål å studeres av en forsker. Filmene er rett og slett laget helt uavhengig av meg som forsker – til forskjell fra et forskningsintervju der forsker samproduserer med sine informanter. Det betyr ikke at jeg ikke har et etisk ansvar – ved å gjøre min analyse av de to filmene vil jeg kanskje framstille dem i et dårlig lys, jeg vil kanskje tillegge scener, personer eller liknende en språklig mening som filmskaperen ikke kjenner seg igjen i. Når det er sagt tenker jeg at det etiske ansvaret selvsagt er mitt, men at det ville vært større dersom jeg ikke gjorde analyse av italesettelse og iscenesettelse av *skuespillere*. En skuespiller spiller en rolle – selv om det er åpenbart at en skuespiller gir mye av seg selv og kanskje til og med opplever å gi mye av seg selv, rent personlig, i rollen.

Et annet poeng jeg vil trekke fram i det etiske lys er det som handler om diskursanalysens mulighet til å løfte fram de marginale, skeive og alternative stemmene. Ved å høre og se disse stemmene mener jeg det ligger et ansvar utover det å bykke dem rundt rent retorisk i en tekst. I dette ansvaret ligger det å viderefremde gjennom å snakke stemmene høyt.¹³ Hvilke muligheter jeg som forsker får til å gjøre dette utover denne teksten, og min omgangskrets, vet jeg ikke enda.

Videre mener jeg at det ligger et etisk ansvar i det å legge til rette for videre refleksivitet ved å ikke lukke min analyse for tett. Jeg vil nødvendig bli oppfattet som en forsker som produserer endelig kunnskap eller ”sannhet” – min intensjon er tvert i mot å bidra til å gjøre forståelsen rundt meningen med sex i parforholdet mer kompleks og mangetydig. Dette er hva Anne

¹³ Samtidig har jeg selvsagt et etisk ansvar for de dominerende stemmene, men da disse nettopp er de dominerende opplever jeg at de har flere talerør enn de marginale. Derfor er de marginale stemmene gitt en tydeligere posisjon i denne teksten.

Øfsti i sin doktorgrad legger i begrepet validitet. Hun avviser den positivistiske beskrivelsen av validitet som objektivitet og universalitet (Øfsti 2008a). Thagaard gjør den samme avvisningen og velger å bruke begrepet bekreftbarhet om den forskningsmessige anvisningen om validitet (Thagaard 2003). Jeg velger å la begge begrep leve i denne oppgaven og dermed gi mening til det grepet jeg stadig søker å gjøre ved å vise til annet teori. Igjennom hele denne tekst tilstreber jeg å stadig vende til annen teori som både støtter mine ideer og går på tvers av dem. På den måten mener jeg å forankre min studie i fagfeltet og dermed være berettiget en egen stemme blant all annen teori. Dette henger også sammen med det forskningsmessige kravet om en studies *gyldighet* eller overførbarhet (ibid). Ved å sikre min tekst validitet, eller bekreftbarhet, i fagfeltet mener jeg at min analyse også oppnår gyldighet eller overførbarhet.

Kvale og Brinkmann (2010) beskriver validitet i kvalitativ forskning som noe annet enn den opprinnelige sannhetssøken innenfor kvantitativ forskning. De forsøker å imøtekomme kravene innenfor postmodernismen og sosialkonstruksjonismen (blant annet om at objektiv kunnskap ikke finnes), ved å benevne det forskningsmessige kravet om validitet som *håndverksmessig kvalitet*. Dette handler om dyktighet, troverdighet og praktisk klokskap. Jeg finner det noe vanskelig å argumentere for min håndverksmessige kvalitet i denne studien – ikke fordi jeg er beskjeden, men fordi jeg er tro mot den sosialkonstruksjonistiske tanken om at mening konstrueres sosialt, sammen med andre. Derfor har jeg valgt å gjøre forsøk på å sikre denne studiens validitet, eller håndverksmessige kvalitet, ved å dele tekst med medstudenter, venner (både i og utenfor academia) og selvsagt veileder.

Kvale og Brinkmann nevner troverdighet som et av kravene til håndverksmessig kvalitet. Thagaard (2003) bruker også begrepet troverdighet om det forskningsmessige kravet om *reliabilitet*. Hun sier at dette dreier seg om hvorvidt et forskningsopplegg er gjort på en tillitvekkende måte. Den måten jeg forsøker å imøtekomme dette på er ved å gi en så transparent¹⁴ eller gjennomsiktig presentasjon av hvilke skritt jeg har tatt gjennom denne teksts tilblivelse. Det er på ingen måte mulig for meg å gi en utfyllende redegjørelse for denne, men jeg tilstreber å ha leseren med meg når jeg går, og så blir det selvsagt opp til henne å vurdere denne studiens reliabilitet eller troverdighet.

¹⁴ Begrepet transparent er hentet fra Harlene Anderson (2003).

Refleksivitet

Jørgensen og Phillips skriver om hvordan:

”mange sosialkonstruksjonister (...) betrakter også deres egne arbeider som diskursive konstruksjoner, som ikke gir den eneste mulige framstilling av verden, men derimot bare en versjon og således er en del av den diskursive strid innen det gjeldende forskningsfelt. Vitenskapelig viten ses som produktiv. På samme måte som all annen diskurs, produserer vitenskapelig diskurs viten, sosiale relasjoner og identiteter (2008: 120 – min oversettelse).

Jeg anser min studie som en av mange mulige beskrivelser av hvordan vi kan forstå meningen med sex i parforholdet.

Jørgensen og Phillips knytter videre refleksiviteten opp i mot kravet om forskningsmessig validitet og de viser til Wetherell og Potter (i *ibid*) som hevder at en studies validitet kan argumenteres for med hensyn til dens ideologiske implikasjoner. Slik jeg forstår dette handler det om at et forskningsopplegg styrker sin validitet dersom det knyttes til politiske- og maktbaserte relasjoner i samfunnet og søker å stille spørsmål ved disse.

Øfsti (2008a) skriver også om refleksivitet i forskerrollen og hun holder fram viktigheten av å være kritisk til eget fagfelt og å snakke de marginale stemmer. Dette er også mitt anliggende.

2.4 Fagspesifikk teori

I denne delen av oppgaven vil jeg gi en gjennomgang av den mer spesifikke teorien jeg har valgt å bruke i analysen.

Først og fremst er det Michel Foucaults ideer om den moderne seksualiteten som er inspirasjon for min analyse. I ”*Seksualitetens historie – vilje til viten*” (1999) gir han et bilde av den historiske utviklingen i synet på seksualiteten i Vesten. Parallelt med utvikling av det industrielle samfunn blir seksualiteten kontrollert i den forstand at det nedfelles i samfunnsinstitusjonens klare grenser for akseptabel seksualitet. Nytelse trenges i bakgrunnen for den reproduktive forplantningsfunksjonen. Foucault trekker klare paralleller til det industrielle krav om produksjon, innordning og disiplin. Som det kroppslige symbolet på dette bruddet er den genitale seksualitetens forrang der penetrering av vagina er den ønskelige seksuelle handling. Foucault tidfester dette bruddet til rundt 1800-tallet og viser til hvordan samfunnsinstitusjonen produserer diskurser for kontroll av seksualiteten gjennom psykiatri,

psykologi og medisin. Kategorisering av samkjønnssex som homofili og grunnlag for senere psykiatrisk diagnostisering av for eksempel SM eller dagens betegnelse BDSM¹⁵.

Et av hovedpoengene til Foucault er å vise til hvordan det moderne samfunn kategoriserer, og dermed kontrollerer seksualiteten med det for øye å undertrykke. Samtidig tilbakeviser han tanken om at vårt samfunn er seksuelt frigjort – han sier tvert imot at seksualiteten i større grad er kontrollert og disiplinert. Seksualiteten kan i stor grad være present i det offentlige fordi disiplineringen forvaltes av individet selv.

Willy Pedersen har gjort en studie av unge menneskers seksualitet i boken ”*Nye seksualiteter*” (2005). Han tar utgangspunkt i det seksuelle skript som regulerer hvem man kan ha sex med, når/hvor man kan ha sex, hva man kan gjøre og hvorfor man har sex. Boken er skrevet etter et noe klassisk sosiologisk oppsett der kategorier som kjønn, ungdomskultur og etnisitet er med på å strukturere stoffet. De funnene som Pedersen gjør er blant annet om en større grad av seksuell eksperimentering hva gjelder *hvem, hvor/når og hva*. Jeg vil komme nærmere inn på disse funnene i min analyse, men finner det verdt å nevne allerede her noen poeng: Ungdommene forteller om erfaringer med ikke-genital sex – altså oral- og analsex, erfaringer med sex med en av samme kjønn, onani som naturlig og ikke skamfullt, jenters seksuelle drift som sterkere og mer uttalt. Sammenfattet leser jeg en tøyning i det seksuelle skriptet – men jeg forstår dette som en tøyning av midlertidig eksperimentell art og ikke en varig forandring. Det seksuelle skriptets *hvorfor* – altså hvordan vi forstår meningen med sex - dreier seg fortsatt i stor grad om det romantisk heterofile skriptet hvor sex får sin mening eller funksjon som et middel til å skaffe seg en kjæreste, og for å holde på en kjæreste. På den måte blir det seksuelle skriptets *hvorfor* mer seigt og konservativt enn *hvem, hvor/når og hva*.

I Antony Giddens “*The transformation of Intimacy*” (1992) beskrives teorien om refleksiv modernitet. I dette ligger ideen om at det moderne samfunn legger til rette for at individet har muligheten til selv å forme seg selv og sitt liv. Individet har mulighet til å inngå i et forhold for forholdet skyld. Dette til forskjell fra den førmoderne tid hvor forhold ble inngått med en sekundær funksjon – for eksempel for å sikre en framtid rent økonomisk ved å inngå et arbeidsfelleskap rundt gårdsdrift og barn. Det moderne parforhold er basert på romantikk og kjærlighet og Giddens benevner dette som det rene forhold. I dette ligger muligheten for en refleksivitet til hvorvidt forholdet gir individet det hun ønsker seg – og spørsmål som ”er alt

¹⁵ BDSM defineres slik: B/D: bondage and discipline, D/S: dominance and submission, S/M: sadism and masochism. Forkortelsen på fire bokstaver inneholder således seks seksuelle preferanser (Jackson og Sollie 2010: 147). Jeg vil i denne tekst ikke skille spesifikt mellom disse seks.

vel i vårt forhold?” og ”hvordan bidrar forholdet til min selvutvikling?” er stadig mulig og presente (spørsmålene er hentet fra Øfsti 2008a).

I det at relasjonen inngås for egen skyld ligger også den idè at seksualiteten er frigjort fra reproduksjonen eller det Giddens kaller plastisk seksualitet. Dette poenget gjør spørsmålet om hva som er seksualitetens funksjon i den refleksive moderniteten betimelig. Slik jeg forstår Giddens mener han at meningen med sex i parforholdet er knyttet opp mot en vurdering av nytelsen – ”har jeg et tilfredsstillende sexliv i dette forholdet?” – slik at seksualitetens primære funksjon er individets nytelse og selvutvikling.

Anne Øfsti beskriver i sine arbeider ”*Some call it love*” (2008a), ”*Om å ta den romantiske diskursen for gitt*” (2008b)¹⁶ og ”*Parterapi – kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*” (2010) det hun benevner som dominerende og marginale stemmer. I dette ligger ideen om at parterapeuter snakker fram noen stemmer i terapirommet som holder fram noen dominerende diskurser i synet på kjærlighet, intimitet og seksualitet. Disse dominerende stemmer trenger de marginale stemmene til side. Øfsti er videre opptatt av diskurser rundt kjærlighet som hardt arbeid, kjærlighet som dyd, kjærlighet som smertefullt samt kjærlighetens tvil. Ved å snakke fram de marginale stemmene ligger det en mulighet til å utvide de reduserende diskursene som kan møte par som kommer i terapi.

Judith Butler presenterer i sin bok ”*Gender trouble*” (1990) ideen om det hun kaller repeterende performativitet. I denne ligger at kjønn skapes diskursivt i språk og handling ved at italesettelse og iscenesettelse repeteres. Kjønn er således ikke en essensalistisk-ontologisk kategori hvor man er enten kvinne eller mann. Butlers tanke er at kjønn er noe man gjør gjennom repeterende performativitet av kvinne- eller mansrollen gjennom for eksempel iscenesettelsen av mannen som jeger og den aktive, og kvinnen som bytte og den passive, i seksuell handling. Det handler altså om estetikk og handling – kjønn skapes gjennom måten vi framtrer og uttrykker oss på. Denne performativiteten bestemmes av det diskursive felt der noen handlingsrepertoar er mer ønskelige enn andre og dermed foretrekkes. Ved repetisjon av denne performativiteten skapes et bilde av for eksempel kvinnelig seksualitet og gir anvisninger om hvilke handlinger som er mulige for kvinnen å ta i bruk.

Butler er opptatt av hvordan vi kan bryte denne repeterende performativiteten og hun sier at å repetere normer er en form for sitering. Ved å feilsitere – det vil si å omvelte eller undergrave

¹⁶ Titlene er noe forkortet – men finnes komplett i litteraturlisten.

et system innenfra - ligger muligheten for brudd med de dominerende diskurser. Jeg ser sterke likhetstrekk med Søndergaards fremmedgjørende gjenfortelling og Mühleisens søken etter unntakene ved skeiv lesning.

Butler skriver videre om hvordan hun forstår hetereoseksualiteten som avhengig av homoseksualiteten for å framstå som normal og naturlig. Dette er i mine øyne det samme som Søndergaard er opptatt av å vise til ved begrepene *førsthets-* og *andhetsposisjon*.

Hollway (i Øfsti 2008 og i Pedersen 2005) skisserer en teori om det moderne heteroseksuelle parforhold som underlagt tre diskurser. Anne Øfsti påpeker en svakhet i Hollways teori i det at hun i for stor grad fokuserer på forskjellen mellom kjønnene og på den måten konstruerer eller stabiliserer ideen om to ulike kjønn (Øfsti 2008a). På samme måte som Øfsti velger å se forbi denne svakheten gjør også jeg det da jeg anser hennes beskrivelse av de tre diskursene som godt egnet for å skape et spenn i min analyse.

Den første diskursen til Hollway er den hun kaller *den mannlige sexdrift diskursen* (min oversettelse) – i denne ligger tanken at den mannlige seksuelle drift er sterkere enn den kvinnelige og at dette kan tilskrives biologiske forskjeller mellom de to kjønn. Menns behov for sex er lagt fra naturens side og gjør mannen til jeger og kvinnen til det mulige byttet. Videre er tanken at kvinnens seksualitet er avhengig av mannens, og kvinnens lyst reduseres dermed til et ønske om forplantning.

Hollways andre diskurs er den hun kaller ”*å ha og holde diskursen*” (min oversettelse) – hvor sex har en tatt-for-gitt og naturlig plass i det monogame parforholdet. Slik jeg leser dette får seksualiteten en mening som limet mellom kvinnen og mannen i et parforhold. Sex for å få - og sex for å holde på, en kjæreste

Hollways tredje diskurs er den hun kaller *the permissive discourse* – denne lar seg ikke så lett oversette, men jeg oppfatter den som en diskurs om at seksualiteten er driftsstyrt og nyelsesorientert. Seksualiteten er naturlig og skal ikke undertrykkes og det er *både* kvinnens og mannes rett til å følge sitt seksuelle begjær. Øfsti sier at denne diskursen trues av det monogame pålegg i det romantiske, heteronormative seksuelle skriptet. Diskursen har videre fellestrekk med den mannlige sexdrift-diskursen i det at den framholder seksuell lyst som naturlig, men som Øfsti sier, denne diskursen gjelder begge kjønn. Slik også Øfsti er inne på gir denne diskursen muligheter for handling som er å likne på de muligheter som ligger i Giddens beskrivelse av det rene forhold ved at individet trer fram på bekostning av paret.

Hanna Helseth skriver i sin bok ”*Generasjon Sex*” (2010) om den ambivalente rolle kvinnen i vår tid opplever ved å ha mulighet til seksuell frihet, men at hun samtidig iscenesetter og italesetter seg som det *annet* kjønn. Hun sier det slik om kvinner i dag: ”de vil heller bli tatt på rumpa enn å bli oversett” og i dette ligger ideen om at kvinner aksepterer og inntar den tradisjonelle kvinnerollen hvor de gjør seg attraktive for menn og definerer egen vellykkethet i hvor suksessfylt dette prosjektet er. På samme tid beskriver hun hvordan kvinner ønsker å framstå selvstendig og uavhengig av mannen, og da ikke la seg definere av hans blikk.

Videre skriver Helseth om hvordan en kvinne som lever ut sin seksualitet fritt og etter eget behov for nytelse og drift, står i fare for å bli konstruert negativt som lett på tråden. Slik jeg leser dette peker Helseth på en diskurs som har kraftige røtter i dagens samfunn og som kan høres som ekko fra en tid da kvinnen ble konstruert som begjærsobjekt for mannen i mye tydeligere grad. Til tross for at vi tar avstand fra den tids kvinnebilde slipper ikke ideen om at kvinnen skal være delikat og attraktiv taket på oss. Kvinnen har også selv gjort dette bildet til sitt eget og på den måten har hun konstruert seg selv som begjærsobjekt for mannen. Dette viser til et dilemma som i mine øyne et av vår tids største feministiske utfordringer. Ønsket om å bli begjært av en mann er å likne på den selvdisiplineringen Foucault (1999) beskriver om den moderne seksualiteten. Helseth formulerer dilemmaet i følgende ambivalens: gir seksualiseringen av samfunnet kvinner makt – eller bekrefter det kvinnens avmakt?

Agnes Bolsø (2007a, 2007b, 2010) skriver om det hun kaller *det tredje element* i den seksuelle relasjonen. Slik jeg forstår dette forsøker Bolsø å løse opp i todelingen av seksuelt begjær i enten heteroseksuelt- eller homoseksuelt. Hun er teoretisk forankret i poststrukturalismen og er inspirert av Butlers tanke om at kjønn gjøres. Ved å innføre det tredje element i begjæret mellom to personer flyttes fokus fra å konstruere deres seksuelle relasjon i vante kategorier. Slik jeg leser Bolsø er hennes tanke at hun blant annet vil utfordre tanken om at vi begjærer seksuelt *enten* en av motsatt kjønn *eller* en av samme kjønn. Hun viser til Pedersens studie hvor det ser ut til at seksualiteten blir skeivere, men at identitetskategoriene fortsatt består.

Bolsø er videre opptatt av hvordan sex ofte beskrives ved det endelige mål at kvinnen penetreres av mannen, og at dette igjen er med på å opprettholde de trange kategorier for begjær. For å nytenke og nyskrive seksualitet tar Bolsø i bruk tanken om et symbolsk og erotiserende tredje element i relasjonen mellom to, og hun beskriver at det er dette tredje elementet som gjør begjæret mellom de to mulig. For å eksemplifisere det tredje element viser

Bolsø til maktdynamikken i et BDSM-forhold – det er for eksempel dominans og underordning som tenner lysten hos de to. Slik jeg forstår Bolsø ønsker hun å gi muligheter for å beskrive seksualiteten *med nye og andre ord* enn for eksempel dualismen hetero-/homobegjær. Ved å åpne opp for andre måter å forstå seksuelt begjær på vil det også *åpnes opp for andre måter å begjære på*. Reguleringen av hva som er normalt og ikke vil være mindre rigid og det seksuelle handlingsrepertoaret vil bli bredere.

Beskrivelsen av de tredje element er slik jeg ser det en slags fremmedgjørende gjenfortelling eller skeiv nyskriving eller feilsitering av det seksuelle skriptet som jeg opplever som nyttig.

3. Analyse

3.1 Oss to for evig og alltid

I åpningsscenen i Mars og Venus er lyset dempet i et soverom. Vi ser dobbeltsengen, men den er tom. Ida står med ryggen til et skap. Mathias og hun holder hverandre fast med blikket. De kysser og kjærtegner hverandre. Mathias tar tak rundt livet til Ida og løfter henne opp slik at hun kan legge beina rundt hoftene hans og han holder henne under rumpa. Han holder henne fast mens han snur seg slik at han får sin egen rygg mot skapdøren. Han løsner grepet om Idas rumpe slik hun sklir ned langs kroppen hans og får sine egne føtter i gulvet. De kysser på nytt og gir hverandre et dypt blikk. Ida går sakte bakover og trekker Mathias i retning av sengen, han responderer med å dra henne hardt til seg slik at hun blir stående med ryggen til ham. Så beføler han hardt og bestemt Idas bryster som er dekket av en svart bh. De tar sammen av Idas skjørt og hun går alene i retning sengen. Mathias blir stående et sekund med hode lent mot døren og med det som for meg ser ut som en litt oppgitt mine – men han følger etter.

I neste scene står de begge på knær i sengen, vendt mot hverandre og kysser. Hendene holder de i hverandres nakke. De har begge truser på og Mathias dytter Ida lett og hun faller bakover i sengen og blir liggende på rygg – Mathias drar forsiktig av henne trusa. I neste scene ser vi Mathias sparke av seg boksershortsene i enden av sengen. Videre viser kameraet Mathias rygg der han ligger over Idas nakne kropp. Selv om vi ikke ser det direkte er det tydelig at han har penis i hennes vagina – han gir støt mot hennes hofteparti med rytmiske bevegelser med sine hofter. Hun holder det venstre benet opp slik at han kommer lenger inn i henne. Begge de to gir stille stønn og de kysser hverandre under hele akten.

Plutselig fylles rommet med lys og vi hører en stemme si: ”mamma! Jeg har hatt mareritt”. Jeg som tilskuer overraskes i samme grad som paret selv. I det døren går opp belyses de nakne kroppene av et sterkt og direkte lys. Dette opplever jeg som et varsel om et brudd i iscenesettelsen. Vi får se parets forbausede uttrykk og den raske bevegelsen for å dekke til de nakne kroppene med dynen. Gutten fortsetter å prate om hva han har drømt, mens pappaen er raskt ute med å protestere. Mammaen forsøker det samme, men i en mildere tone, og hun svarer ”men det er jo midt på natten” når gutten kryper opp i sengen til foreldrene. Jeg ber leseren legge merke til min endring i betegnelsen av de to som elskende par til betegnelsen av de to som foreldre.

Mathias tar seg til skrittet og gir meg som tilskuer en idè om at han ved et håndgrep vil roe ned den stive penis. Samtidig sier en fjerde stemme: ”er det morgen?” og vi får se en liten jente stå i sprinkelsengen sin ved siden av dobbeltsengen. Ida smiler bredt og ler, Mathias slipper seg bakover i sengen med et stønn som får meg til å tenke at han er oppgitt, og kanskje en tanke irritert? Ida blir liggende å se bort på ham med et bredt smil og scenen går over i en annen.

I løpet av denne åpningsscenen skjer det altså *et brudd* i handlingen, et brudd som utvider den opprinnelige ideen vi har av dette paret. De er ikke bare partnere i sex, men også partnere i foreldreskap. Dette tydeliggjøres ytterligere ved mitt behov for å gå fra betegnelsen elskende par til pappa, mamma og foreldre idet parets unger kommer til syne.

Når samleiet blir avbrutt aner jeg en flau, fnisende, sjenerthet hos henne. Hos ham aner jeg en mild irritasjon eller oppgitthet. Fra tilskuerrollen ser jeg at de begge reagerer sterotyp og slik vi forventer ut fra biologisk kjønn: avbrudd i den seksuelle handlingen gir flau kvinne, irritert mann.

Det er tydelig at paret har opplevd denne avbrytelsen før, fordi de deler en vennlig latter seg i mellom. Paret trer ut av den seksuelle settingen og vender tilbake til sengen sammen med barnet. Nok et barn kommer inn i settingen for å understreke bruddet. Veien tilbake til det nære, kåte og nakne er nå lukket.

Som seer sitter jeg igjen med tanker om at denne iscenesettelsen billedgjør dilemmaet i overgangen fra tilværelsen uten barn til familielivet. Det kommuniseres at paret er sammen på en annen måte etter at det har fått barn fordi det begjærlige og lidenskapelige i parforholdet alltid må vike for det som er blitt viktigere, et engstelig barn som har hatt mareritt, i døråpningen til soverommet. På denne måten kan kanskje sexen tolkes som mer sekundært i forholdet. Allikevel er det ikke slik at paret lar være å ha sex. Sexen er sekundær, men allikevel både ønsket og villet – den binder paret sammen i noe som bare er deres. Sagt på en annen måte, barna har en førsthetsposisjon i forholdet, og sexen har en andhetsposisjon. Dette er i tråd med det Andersen beskriver i tanken om at barnet er et av vår tids fremste lim i parforholdet (Andersen 2011).

Skottet mellom paret i rollen av foreldre og i rollen av seksuelt elskende par, er tett. Dette skottet er ment å være fullstendig vanntett – slik at de to rollesettene ikke skal sammenblandes. Dette rører ved et av vår tids tydeligste tabuer knyttet til voksen seksualitet –

den skal ikke være synlig for barn. Slik jeg ser det er scenen i Mars og Venus en iscenesettelse av de få situasjoner hvor unger har tilgang til foreldrenes seksuelle liv. Bildet av et barn i soveromsdøren som overrasker sin mor og far har vi sett i film, litteratur og kanskje i eget liv. En slik scene etterfølges ofte av den samme reaksjonen som Mathias og Ida har: dekket til, roe ned, flauhet og blygsel. Sagt tydeligere: barn skal ikke være vitne til at foreldre har sex. Foreldre kan fortelle sine barn om sex – men det er foretrukket at det gjøres på en upersonlig og rasjonell/teknisk måte, eller i allefall med en viss avstand til egne erfaringer.

La oss vende tilbake til Ida og Mathias forhold - til tross for hektiske hverdagsliv med barn og jobb vender paret stadig tilbake til noe som bare de to deler, noe som er nært, begjærlig, og kjærlighetsbekreftende. De har avlagt (det kristne) ekteskapsløftet - i gode og i onde dager – og ikke minst for *all* tid, til døden skiller av. Anne Øfsti (2010) skriver om hvordan et av vår tids kjærlighetsbilder er bildet av kjærligheten som *hardt arbeid*. Slik jeg leser iscenesettelsen av Ida og Mathias parforhold er nettopp dette et av hovedbudskapene. Vi får se hvordan paret begynner å tvile på deres felles prosjekt – filmen er videre bygget ut i fra denne tvilen. De forsøker å leve et liv hver for seg der begge gjør erfaringer – også seksuelle – som er mislykkede på hvert sitt vis. Denne mislykketheten i å forvalte den seksuelle delen av singeltilværelsen styrker både paret, og oss som tilskuere, i troen på at det er Ida og Mathias, som er ment for hverandre. Den sexen som vi får se mellom dem to er myk og kjærlighetsbekreftende. De kjenner hverandres seksuelle behov, ønsker og grenser godt og muligheten for å mislykkes er ikke tilstede.

Her mener jeg vi er tett på sporet av en av våre mest dominerende diskurser knyttet opp til par og sex, og jeg vil navngi denne diskursen som *mening med sex som lim i et parforhold*. Sex som et uttrykk for at ”det er fortsatt deg og meg, bare oss to – i det aller næreste”. Den monogame diskursen står sterkt sammen med limdiskursen – for Ida og Mathias del er det utenkelig at forholdet ikke skal være monogamt.

I det arbeidet Anne Øfsti (2008a, 2008b, 2010) har gjort om terapeuters kjærlighetsbilder, står den romantiske diskursen støtt. Den heteronormative iscene- og italesettelse av et monogamt og varig kjærlighetsforhold er et sterkt ideal. Selv om dette idealet ekskluderer tanken om at parforholdet skal holdes i live for enhver pris inkluderer det troen på den rette og kjærlighetens romantiske kraft. Slik at den moderne¹⁷ ide som avviser skilsmisse som

¹⁷ Her refererer moderne til ekkoet fra 50-tallets husmortid (begrepet er hentet fra Øfsti 2010).

valgmulighet (med mindre det er helt spesielle grunner) er avløst av den postmoderne ide om seriemonogamiet. Dersom et parforhold viser seg å ikke leve opptil forventningene kan individet velge å gå videre – men for å fortsette i jakten på den (eller en av de) store kjærligheten(e).

Øfsti henviser til Giddens tanke om det rene forhold der parforholdet stadig er oppe til forhandling og hvor individets selvrealiseringsprosjekt er framtrødende. Kanskje er det slik at i et rent forhold har sex som limdiskursen en enda mer framtrødende plass enn i det moderne, romantiske ekteskap fordi det er lettere å bare gå videre til en eventuelt ny partner.

I Hollways (i Øfsti 2010 og Pedersen 2005) diskurs om å ha og å holde er sexen fremste funksjon i forholdet å holde paret sammen. Sex blir således et middel for å skaffe seg en kjæreste og for å holde på en kjæreste, et lim.

Oss to så lenge det gir noe.

I Shortbus møter vi Sofia og Rob. Første gangen vi møter paret ser vi ham sitte på kne bak en hvit gardin kun iført svarte sokker (jeg ber leseren legge seg disse sokkene på minnet da jeg vil gi dem oppmerksomhet senere i teksten). Kameraet fører oss rundt gardinen og vi hører samtidig en pianotangent slå hardt ned. Til syne kommer Sofia med hendene plassert oppe på pianoets tangenter. Hun gir den nakne kroppen sin rytmiske bevegelser mot Rob, som har hodet og ansiktet mellom beina hennes. Han slikker henne på klitoris og kjønnsleppene med tunge og lepper, hun lener seg bakover mens hun presser underlivet mot han. Han har hendene under rumpa hennes og drar henne tettere mot seg.

Denne scenen går over i den neste hvor han ligger over henne i sengen i en misjonærstilling, og hun kaster hodet bakover og stønner. Vi får se hvordan penis hans støter rytmisk gjentakende og hardt inn i Sofias vagina, samtidig som hun klyper ham hardt i brystvortene. Denne scenen varer bare noen sekunder og avløses av et samleie i en ny stilling hvor han står over henne og penetrerer henne mens hun ligger i en akrobatisk stilling på nakken og har utstrakt rygg. Den felles rytmen og tydelige stønningen er tilstede i alle scener. Nok en gang avløses scenen av en ny hvor hun fortsatt ”står” på nakken, men har kroppen vendt den motsatte veien med ryggen mot ham. Og så en scene hvor han står på alle fire med noe utstrakte ben, hun rir penis

hans nedenifra mens hun ligger med beina opp i været og føttene plassert på ryggen hans.

Slik slutter denne rekken av bilder av deres seksuelle handlinger, og vi får presentert en ny historie om noen av filmens hovedpersoner. Og så vender vi igjen tilbake til Sofia og Rob: vi kommer inn i scenen i det hun slipper seg ned i sengen. Hun gir et tydelig uttrykk for at hun er kåt og tent, med ansiktsuttrykket og måten hun raskt tar Robs penis på. Hun runker ham raskt og begjærlig. I neste scene står vi bak en gjennomsiktig dør hvor Sofias nakne kropp er presset mot glasset og Rob tar henne raskt og hardt bakfra i vagina mens han holder henne på hoftene. Av hennes ansiktsuttrykk opplever vi sterk nytelse og oppstemthet, kanskje med et snev av noe dyrisk.

Videre får vi se Rob stå presset opp mot døren med ansiktet i klem mens Sofia står bak ham – det går kun noen sekunder før denne scenen avløses av en helt annen. Som seere blir jeg sittende å lure på hva Sofia gjorde med Rob i denne scenen. Det er ikke like åpenbart for meg som når hun stod foran – da sluttet jeg raskt at han hadde penis sin i hennes vagina. Dette er et interessant brudd som jeg vil vende tilbake til mot slutten av dette analysekapitlet.

Igjen møter vi paret, de er fortsatt nakne og hun sitter på en grå pilates ball og gjør rytmiske, opp-og-nedbevegelser med kroppen. Vi ser henne sittende, bakfra, og han står oppreist foran henne – selv om vi ikke ser penis hans i munnen hennes forstår vi at hun suger ham. Kameraet fanger inn hans ansiktsuttrykk som viser nytelse og tilfredshet.

Til forskjell fra sexscenene i Mars og Venus, er de som vises i Shortbus mer ublyge, direkte og viser helt naken kropp. På mange måter kan denne iscenesettelsen likne på den som gjøres innenfor pornosjangeren – vi ser nakne kropp, vi ser seksuelt begjær, vi ser mannens penis; i bevegelse på alle tenkelige måter, som inn i vagina, inn i munn, inn i rumpe, i en hånd osv. På samme måte ser vi kvinnens vagina i bevegelse mot en munn, mot en annen vagina, over en penis, mot en hånd osv. Umiddelbart, og dersom ikke mer sies om iscenesettelsen av sex i denne filmen, vil likheten med en pornofilm være slående. Men det er nettopp noe ved denne filmens brudd med pornoiscenesettelsen som gjør den så interessant. Dette bruddet tillater en annen framstilling av både mannen og kvinnens seksualitet.

Jeg vil vende tilbake til Sofia og Rob og utvide fokuset ved å si noe om deres parforhold med utgangspunkt i deres seksuelle forhold. Jeg opplever at også for dette paret så er den seksuelle

nærheten viktig. Iscenesettelsen av Idas og Mathias seksuelle akt er ikke på langt nær vist så vågal og variert som den hos Sofia og Rob.

I Sofia og Robs historie gjøres det et grep som likner på det som skjer når Ida og Mathias første sexscene brytes (ved at lyset kommer på og et barn kommer inn). Vi får se en scene hvor de første ordene mellom dem sies. Sofia står på alle fire over en slags sofabenk i stuen deres, og Rob penetrerer henne bakfra i vagina, hun stønner og sier ”not yet”. Han gjør stadig tiltakende rytmiske bevegelser og de gir begge lyder og et kroppsspråk som tilsier at orgasmen er nær. Rob kommer i Sofia og faller raskt sammen over henne. Hun følger ham i hans bevegelser og sier ”easy, easy”. For å forsterke seerens idé om at orgasmen er nær kryssklippes denne scenen sammen med scener der de to andre hovedpersonene i filmen kommer – en hvor James` penis spruter sæd og en hvor Sevrins kunde gjør det samme. På denne måten forstår vi at også Rob oppnår orgasme og spruter sæd inn i Sofias vagina selv om vi ikke ser at dette skjer.

I denne scenen anes konturene av mer enn bare en framstilling av den seksuelle nytelsen i Sofia og Robs parforhold (ved Sofias ”easy, easy”). Dette forsterkes av den italesettelse som skjer i den neste scenen. Paret ligger begge på rygg i sengen og snakker om det de akkurat har opplevd sammen. Sofia styrer samtalen og Rob bekrefter at det var en god opplevelse, men så skjer det noe som fanger min interesse. Sofia begynner å fortelle Rob om et par hun jobber med som terapeut, hvor kvinnen i parforholdet alltid har latt som om hun får orgasme. Sofia har rådet denne kvinnen til å fortsette å late som om med den begrunnelse å ”vinne tid” for å finne ut hva hun skal gjøre. Rob får et noe forundret uttrykk over ansiktet ved denne vendingen i samtalen og jeg som seer opplever en overraskelse som likner på den når lyset går på og barnestemmen høres i Mars og Venus. Dette henleder meg til tanken om et brudd i framstillingen av det seksuelle forholdet mellom Sofia og Rob.

Dette er det første hintet vi som seere får om det som skal vise seg å bli det Sofias karakter er bygget rundt. Hun har aldri oppnådd orgasme verken sammen med Rob eller alene. For dette paret ender faktisk forholdet i brudd i løpet av filmen. Slik jeg tolker dette bruddet handler det om at Sofia velger å ”claime orgasme for her self” – hun sier at en orgasme ikke er noe Rob kan gi henne, men noe hun må gjøre krav på selv. Det seksuelle forholdet mellom de to framstilles som mangelfullt på grunn av den utebliende orgasmen hos Sofia.

Etter at sannheten om Sofias manglende orgasme blir kjent for Rob, forsøker paret sammen å jakte på den mulige kilden til hennes orgasme. De besøker sexklubben Shortbus, som par.

Sofia utstyrer seg selv med et vibrerende egg i vagina som har en fjernkontroll som Rob får styre. Tanken hennes er at han kan ta kontakt med *henne* ved å trykke på den. Jeg tolker dette egget som et slags symbol på limet i deres forhold. Derfor blir det også forståelig for meg som ser at Sofia blir rasende når hun finner ut at Rob har forlagt fjernkontrollen og at noen *andre* styrer den. Jeg leser denne scenen nærmest som en iscenesettelse av utroskap fra Rob side. Sofia gjør det slutt med Rob. Som seer tolker jeg det dit hen at det er mangler i det seksuelle forholdet mellom de to (limet er ikke sterkt nok) som er den underliggende årsaken til dette bruddet, mens utroskapet er den utløsende.

Slik jeg ser dette bruddet er det et for stort svik for Sofia – i tillegg til at de to mangler det som i vår tid holdes fram som de sterkeste lim i et parforhold, nemlig barn og tilfredsstillende sex for begge parter.

Når limet trengs

Diskursen om forståelsen av meningen med sex i et parforhold som lim er mer present og tydelig i Mars og Venus enn i Shortbus. Dette understrekes ytterligere ved presentasjonen av de to kvinners seksuelle lyst. Det ville selvsagt være urimelig å påstå at Ida ikke nyter den seksuelle akten med Mathias, men det er nærliggende å tro at hun i større grad enn Sofia også har andre målsettinger enn den rent orgasmiske. Dette kan underbygges med den andre seksuelle scenen mellom Ida og Mathias i filmen.

De to har kranglet og Mathias er lei av Idas mas om å ikke fullføre oppussingen av badet. Hvorpå han står opp av sengen og setter i gang med å lime fliser. Ida kommer etter og tar raskt initiativ til til nærhet mellom de to. Hun kysser ham og han er først noe motvillig, men gir etter for hennes kjærtegn. Hun gjør tydelige tegn til å ville suge ham ved at vi får se hvordan hun setter seg ned på huk rett foran ham og drar i boksershortsene før scenen avsluttes.

Her er det mer tydelig at Ida tar kontroll, men hennes seksuelle tilnærming til Mathias handler om det som jeg vil kalle forsoningssex¹⁸. Forsoningssex har ikke den seksuelle nytelse som primær mål. Den kan trolig benevnes som en underdiskurs under sex-som-lim diskursen. Når limet i et parforhold viser tegn til å svikte som ved en krangel, kan forsoningssexen brukes for å styrke limet.

¹⁸ Dette er den beste oversettelse jeg har funnet på det engelske uttrykket "make up sex". Dette uttrykket fanger inn å ville gjøre opp etter en uenighet eller krangel.

I motsetning til Ida kan jeg ikke se at Sofia bruker liknende strategier. For Sofia er ikke parforholdets lim så sterkt og kan derfor heller ikke brukes for å føre henne og Rob sammen igjen.

Når limet ikke holder

I analysen av diskursen om meningen med sex som lim i et parforhold har jeg vist leseren hvordan Ida og Mathias har sex på en måte som stadig bekrefter at ”det er oss to”, selv om hverdagens krav tar stadig større plass i livet. Terapeuter kan være tilbøyelige til å søke støtte i denne diskursen, og jeg vil påstå at sex som lim er en dominerende innenfor vårt fagfelt. Dette finner jeg støtte for hos Anne Øfsti (2010).

Dersom vi velger å snu på det hele – altså ideen om at sex kan få mening som lim i et parforhold – vil en parterapeut kunne anbefale at et par kan gå fra hverandre dersom limet viser seg å ikke være sterkt nok?

Sofia velger denne løsningen: sexen er ikke tilfredsstillende, og hun velger å gå fra Rob. Hva som gjør at hun velger dette er sammensatt – men kanskje er den utløsende årsaken at hun har en samtale med eieren av Shortbus? Hun spør ham: ”Do you mean that I and Rob are not sexually compatible?” Han svarer ikke direkte på dette, men slik jeg oppfatter dette sier Sofia med dette at limet ikke er sterkt nok i deres forhold.

I Idas og Mathias historie framstilles det seksuelle forholdet som tilfredsstillende, men la oss forestille oss at det ikke var det. Når sant skal sies vet vi ikke om Ida oppnår orgasme, men la oss tenke oss at hun ikke gjør det. En terapeut som har dette paret i terapi ville neppe anbefalt henne å bryte ut av ekteskapet dersom limet ikke viste seg å holde mål – sagt på en mer direkte måte: det er ikke en akseptert grunn for skilsmisse at den kvinnelige orgasmen uteblir.

Poenget med dette er: en terapeut er trolig tilbøyelig til å anbefale et par til å finne tilbake til nærheten, intimiteten og seksualiteten i forholdet slik at dette kan fungere som lim. Et slikt råd er på denne måten inkludert i den heteronormative romantiske diskursen. Mens den tenkte anbefalingen: ”holder ikke limet mål kan man bryte”, tror jeg må betegnes som en mer marginal stemme og er ekskludert fra diskursen. På den måten kan sex sies å være nødvendig i et parforhold – men ikke så nødvendig at dersom sexen etter hvert blir fraværende, så er det legitimt å bryte ut. Kanskje ville terapeuten forsøke å hjelpe paret å finne andre lim i forholdet dersom sexlimet forvitret.

Ideen om stadig forhandling av hvorvidt et parforhold holder mål likner på det Giddens (1992) betegner som det rene forhold. Med det rene forhold mener Giddens den ideen at individet går inn i et parforhold for egen tilfredsstillelse, og at individet blir i forholdet så lenge det gir henne noe. Individet velger parforholdet dersom det gir mulighet for selvutvikling. Det rene forhold er i følge Giddens et brudd med den mer moderne ideen om intimitet og parforhold hvor den individuelle tilfredsstillelse står svakere og det er det romantiske ideal for inngåelse av parforhold som er framtreddende (ibid).

Det Giddens sier om modernitetens ideal om romantisk kjærlighet og det rene forholds bevegelse mot en mer senmoderne form for ideal setter meg på tanken om at Ida og Sofia har ulikt trykk fra ulike diskurser og dette gir igjen ulikt handlingsrom.

Idas handlingsrom innenfor det moderne idealet om romantisk kjærlighet gir henne ikke den samme muligheten til å bryte med Mathias dersom hun for eksempel skulle oppleve at sex som limet ikke holder mål. For Sofia derimot er det å velge å gå ut av forholdet med Rob og ”gjøre krav på sin egen orgasme” en mulig handling fordi hennes ideal om kjærlighet og forhold ligger tettere opp mot det postmoderne ideal om det rene forhold.

Tydligere sagt: diskursen om meningen med sex som lim i parforholdet er en mer dominerende diskurs i Mars og Venus enn i Shortbus. I Shortbus er det legitimt for Sofia å bryte med Rob for å jakte på egen orgasme, noe som jeg anser som et mer utenkelig valg for Ida.

Før jeg avslutter denne analysen av meningen med sex som lim i et parforhold vil jeg vie leserens oppmerksomhet på en offentlig debatt som jeg anser som relevant. Det dreier seg om debatten rundt statens utvikling av samlivskurset ”Godt samliv”. I det opprinnelige samlivskursets materiale ble det gitt konkrete råd, fra blant andre Sissel Gran, om å komme i gang med sexlivet etter en barnefødsel, og at det var klokt av den kvinnelige parten å gi mannen det han trenger i form av sex (<http://www.nrk.no/helse-forbruk-og-livsstil/1.6468953>). I mine øyne er dette råd som gis innenfor den dominerende diskursen om mening med sex som lim i et parforhold. Disse rådene gis i tråd med Giddens moderne ideal om den romantiske kjærlighet, og kan ikke gis innenfor et senmoderne ideal om det rene forhold.

Wenche Mühleisen kritiserer Grans konkrete råd i det opprinnelige kurs materialet for å være oppfordring til pliktsex for den kvinnelige part (<http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/rogaland/-1.6207051> og Danielsen og Mühleisen 2009).

Denne debatten drar opp en dominerende diskurs i forståelsen av mening med sex som jeg mener har relevans for min analyse: den idè at den mannlige part må ha seksuell tilfredsstillelse, og at det er kvinnens oppgave å gi ham det.

3.2. Kvinner er fra Venus og menn er fra Mars

Jeg vil i denne delen av teksten plukke opp igjen noen løse tråder fra analysen av forståelsen av mening med sex som lim i et parforhold. Først vil jeg hente fram igjen bildet av flau kvinne og irritert mann i ektesengen til Ida og Mathias når de to blir avbrutt av et barn som står i døråpningen.

Som jeg så vidt var inne på, ser jeg dette som to kjønntypiske reaksjoner på et og samme fenomen. La meg utdype: når den seksuelleakten mellom dem blir avbrutt viser begge en blygsel for å vise seg seksuelt for barnet. Denne blygselen speiler tabuet å blande sammen voksen seksualitet og barns øyne. Det er dog interessant at Ida og Mathias i iscenesettelsen viser to ulike reaksjoner. Ida fniser lett, blir flau og bytter raskt til rollen som omsorgsfull mor. Hennes lyst, begjær og kåtskap forsvinner raskt i det døren går opp. Det forundrer meg at Ida kan gjøre byttet mellom disse to rollene, kåt kvinne og øm mor, så hurtig. Kåtskapen hos Mathias henger og vises tydelig ved at han tar seg til skrittet og forsøker å roe ned reisningen etter at sønnen er oppi sengen. Vi ser ingen tegn til en liknende handling hos Ida og på denne måten framstilles mannens seksuelle begjær som tydeligere og sterkere enn kvinnens. Det kan jo selvsagt innvendes at Ida rent fysiologisk ikke er bygget slik at hennes ”reisning” synes rent fysisk, og dermed heller ikke må skjules, men hun gjør ingen tegn til å ta med seg kåtheten over i møtet med sønnen.

Ida bytter altså hurtig mellom rollen som begjærlig kvinne og omsorgsfull mor - eller sagt på en annen måte: rollen som hhv hore og madonna. Ideen om denne splittelsen av kvinnen i et aktivt seksuelt begjærlig og ”skittent” vesen kontra et omsorgsfullt, purt og ”rent” vesen har sin kilde i Freuds beskrivelse av horemadonnakomplekset (Øfsti 2010). Ida iscenesetter disse to rollene og de står i skarp kontrast. Tabuet knyttet til barns utelukkelse fra de voksnes seksualitet gjør at disse to rollene er gjensidig utelukkende - Ida kan aldri være både hore og madonna samtidig. Dette er hva Laclau og Mouffe betegner som en antagonisme – det vil si at

det er åpen konflikt mellom ulike diskurser som er av gjensidig utelukkende karakter. Videre viser de til begrepet hegemoni – det vil si den handling å hegemonisere en identitet framfor en annen (i Jørgenson og Phillips 2008). Ida hegemoniserer madonnaposisjonen og det mulige handlingsrepertoar som tilhører den i møtet med barna – mens hun hegemoniserer horeposisjonen i møtet med Mathias.

Mathias møter et mindre tabu i det barna kommer inn i rommet, selv om det i aller høyeste grad er present - men hans rollebytte framheves med en alternativ, synlig handling. Det er på ingen måte godtatt at Mathias beholder reisingen etter at sønnen entrer rommet og det iscenesettes en situasjon der han roer ned sin seksuelle lyst. Vi som seere utviser forståelse for denne handlingen på samme måte som vi godtar hans milde irritasjon rundt å bli avbrutt i samleiet. Vi forventer ikke den samme reaksjonen fra Ida, og kanskje ville vi oppleve det som et uventet brudd om hun hadde blitt irritert og gjort tegn til å ville fortsette.

Denne iscenesettelsen mener jeg bidrar til å opprettholde og bekrefte kjønnsroller der både Ida og Mathias tar den forventede kvinne- og mannsrollen ut i fra den dominerende heteronormative diskursen. I det videre vil jeg underbygge dette ytterligere ved å peke på andre sider ved filmens iscenesettelse som er med på å opprettholde et markant skille mellom kvinnen og mannen.

La meg begynne med filmens tittel: Mars og Venus i hvert sitt univers. Tittelen utdypes og forklares underveis i filmen ved at parets sønn, Emil leser fra boken: ”Menn er fra Mars, kvinner er fra Venus” av John Gray. Det første sitatet fra boken leser Emil allerede i filmens intro:

”Hvis vi ikke er bevisste at vi egentlig er forskjellige kommer kvinner og menn lett på kanten med hverandre. Vi blir skuffet gang på gang. Vi tar oss ikke tid til å kommunisere om ulikhetene våre”.

Slik jeg ser det settes det allerede her en ansats om at denne filmen handler om forskjellen mellom menn og kvinner. Det er en udiskutabel forutsetning for filmen at menn og kvinner er ulike. Selv om det ikke sies direkte tar jeg det for gitt at dette dreier seg om biologiske forskjeller – og forskjeller som er gitt og ikke mulig å røkke ved. Et nytt sitat fra Emil:

”Menn og kvinner er vanligvis ikke klar over at de har ulike følelsesmessige behov. Kvinner trenger i første rekke forståelse, respekt og verdsettelse. Menn trenger i første rekke tillit, anerkjennelse og oppmuntring”. Begge tar feil når de tror at den andre har samme behov og ønsker”.

Her utdypes forskjellen mellom de to kjønn, og tanken om at alle kvinner har slike behov, mens alle menn har sånne behov sås. Videre beskrives det hvordan den essensielle forskjellen mellom kvinner og menn gir seg utslag i ulike måter å handle på. Emil leser:

”Når en mann blir stresset trekker han seg tilbake til hulen i sitt indre. I slike situasjoner blir han mer og mer fjern, avvisende, glemsom og distré. Hun skjønner at han er ute av seg, men hun misforstår og venter at han skal åpne seg og snakke om problemene sine slik som venusboere gjør”

Ordene som brukes om mannens og kvinnens handlinger: hule og venusboer henspeler i stor grad på noe usivilisert, og det er trolig unødig å påpeke at tolkningen ”primitiv huleboer” er nærliggende. Som om denne kløften mellom de to kjønn har vært tilstede siden tidenes morgen. Men dette grunnleggende, urgamle kan forstås på andre måter i dagens moderne samfunn (Emil leser):

”Når man er ute av seg, skuffet, frustrert eller sint er det vanskelig å kommunisere på en vennlig måte. Når negative følelser dukker opp har man lett for å miste følelser som tillit, forståelse og respekt”

”Langt inni sitt innerste nærer mannen en frykt for at han ikke er god nok. Han er redd for å mislykkes og kvinnen mistolker hans taushet. Hun tror han ikke liker henne eller er glad i henne”

Mot slutten av filmen får vi høre om hvordan planetene Mars og Venus er plassert i solsystemet når far og sønn ligger på et svaberg og ser opp mot en stjernefull himmel. Mathias peker og forteller hvor Mars er lokalisert, mens Venus kan han ikke peke ut fordi den kun er oppe om morgenen. ”Venus kalles også morgenstjernen” sier Mathias til Emil – og den er bare mulig å se tidlig, tidlig om morgenen og da sover vi. Med dette poengterer Mathias hvor vanskelig tilgjengelig Venus er for de to, eller hvor vanskelig tilgjengelig kvinnen er for dem (”mennene”). Dette kan leses som en type male bonding mellom far og sønn – Mathias lærer sønnen om det motsatte kjønn i en setting som binder de to tettere sammen.

Poenget med analyse av disse sitatene er som følger: filmens fundament og utgangspunkt, forskjellen på de to kjønn, kvinne og mann, er grunnleggende og gitt – det dreier seg om forskjeller som er essensielle og de forklares med biologi og naturvitenskap. Dette gjenspeiler seg i iscenesettelsen av den seksuelle handlingen mellom Mathias og Ida. Dette igjen er med på å gi en forståelse av sexens mening som opprettholdende og bekreftende på kjønnsroller. Denne dualistiske forståelsen hvor skillet mellom mann og kvinne er grunnleggende er en viktig bestanddel i den heteronormative diskursen, om hvordan et parforhold skal være – også i forståelsen av sex.

I den seksuelle scenen jeg beskrev i analysen av forståelsen av meningen med sex som lim mener jeg å finne kjønns spesifikke handlinger: Ida lokker mens Mathias jakter og nærmest legger ned et bytte. Ida vil ha Mathias ned i sengen og drar og lokker ham mildt og ømt i den retningen – dobbeltsengen er et trygt akseptabelt sted for samleie mellom kvinne og mann. Mathias derimot drar Ida hardt vekk fra sengen. Ida velger fra et kvinnelig, feminint handlingsrepertoar, og Mathias velger fra et mandig og maskulint. Videre i scenen utvider Mathias dette handlingsmønsteret og han tar større og større kontroll. Ida er aktiv og forførende i innledningen til den seksuelle akten, mens Mathias raskt tar rollen som den med kontrollen og som bringer det hele videre framover. Han ligger over henne i sengen, han drar av henne trusa, han fører penis sin inn i hennes vagina osv.

Giddens beskriver hvordan det moderne ekteskapet (i kontrast til det rene forhold) spiller på liknende kjønnsforskjeller som de jeg mener å finne iscenesatt i filmen – mannen forfører, jakter og beskytter (Giddens 1992). Mathias legger Ida ned i sengen og plasserer sin kropp over hennes. Ida derimot kan sies å ta en mer aktiv rolle enn kvinnene beskrevet av Giddens tatt i betraktning at hun lokker Mathias og tar en innledende og forførende rolle – men hun gjør seg allikevel underdanig Mathias dominante rolle.

”Menn trenger å knulle”¹⁹

Denne maskuline, kontrollerende iscenesettelsen bringer fram ideen om at det er hans seksuelle begjær som iscenesettes. Det kvinnelige begjæret er tilstede for å tenne ham og viker i bakgrunnen når han tar kontroll og *tar* henne.

Det er det mannlige begjæret og kåtskapen vi ser i Mars og Venus. Det er Mathias sitt blikk vi følger i en scene i filmen hvor han gransker rumpa til en ung jente som krysser gaten når han står på rødt. Ida viser ingen kåtskap dersom ikke Mathias eller andre menn er til stede. Hun er med sjefen sin hjem etter en tur på byen, og de kliner – men selv da avbryter hun stadig med å gå på toalettet å ringe til Mathias og legge igjen beskjeder på telefonsvareren hans. Da Ida sier ”knull meg” til sjefen avbryter han det hele ved å si: ”du er ikke klar for dette”. Hun sier seg enig etter noe spake motsigelser. Ikke bare Mathias tar kontroll over Idas begjær, men også den mannlige sjefen hennes.

Mathias og denne sjefen møter hverandre første gangen i filmen i en scene hvor han er rasende på Ida fordi hun har sperret deres felles bankkort. Han oppsøker henne på jobb og da

¹⁹ Sitatet er hentet fra Hollway i beskrivelsen av hennes mannlige sex drifts diskurs (i Øfsti 2008a).

sjefen gjør tegn til å ville beskytte henne mot Mathias sinne sier han: ”hun der kan jeg godt anbefale – litt slingrete i fitta, men hun suger bra”. Mathias føler sin maskulinitet truet av en mann og raskt trekker han fram ideen om et mulig seksuelt forhold mellom sjefen og sin fraseparerte kone.

Ida gjør ingen tegn til å utvise egen seksuell lyst eller kåtskap i filmen. Selv ikke når Mathias spør: ”du – kan jeg spørre deg om noe? – har du ligget med noen andre?” (i perioden de to har vært fra hverandre). Hun lar bare være å svare ham.

Det vil ikke være urimelig å si at Mars og Venus iscenesetter det mannlige seksuelle begjæret på et helt annet vis enn det kvinnelige. Hollway (Øfsti 2008 og i Pedersen 2005) diskurs om den mannlige sexlysten favner godt inn den mannlige seksualiteten som presenteres i filmen. ”Men need to fuck”, og dette er et biologisk forankret behov eller en drift som han ikke selv rår over.

Øfsti kritiserer Hollways analyse for å i for stor grad fokusere på ulikhetene mellom de to kjønn og dermed bygge opp under forskjellene. Dette er i bunn og grunn min fremste kritikk av den presentasjonen som gis av mannlig og kvinnelig seksuelt begjær i Mars og Venus – mannens seksuelle drift er styrende og kvinnens er present for å tenne mannen. På denne måten hegemoniseres mannens begjær i Mars og Venus og den seksuelle kvinnen trer fram *kun* ved siden av en mann.

Kvinner trenger også å knulle

Det er rimelig å si at Idas seksuelle begjær er et annet enn Mathias. Videre er det trolig rimelig å si at hennes begjær har et skinn av å være sekundært – altså kåtskapen hennes har ikke den seksuelle nytelse som primære målsetting. Laclau og Mouffes begrep flytende betegner referer til at det er ulike diskurser som kjemper om å fylle et innhold (i Jørgensen og Phillips 2008) – i denne sammenheng vil det være rimelig å si at både morsrollen og den kvinnelige seksuelle rollen kjemper om å fylle innholdet av hva det vil si å være kvinne i Mars og Venus forstand. Slik jeg leser det trenger både rollen som mor, kone (og karrierekvinne) Idas mer begjærlige, seksuelle drift til side.

På denne måten står Ida i kontrast til de kvinnelige rollefigurene i Shortbus som i mine øyne gir et velkomment brudd i forhold til den gjengse framstilling av kvinnens seksualitet.

Kvinnene her er ikke først og fremst en kone og/eller en mor. Selv om de presenteres i kraft av sitt yrke er det ikke den posisjonen som fyller rollefiguren primært. Kvinnene i Shortbus

iscenesettes og italesettes i kraft av sin seksuelle posisjon og identitet – det er denne identiteten som hegemoniseres.

Historien som skrives rundt Sofia er en iscenesettelse av jakten på den ultimate nytelse, det vil si orgasmen. Sofias lengsel etter - og aktive søken etter orgasmen gir et bilde av den kvinnelige seksualitet som står i skarp kontrast til Ida. Sofia ikke bare nyter sex sammen med Rob, men også alene. Filmen viser utallige scener hvor hun onanerer i forsøk på å oppnå orgasme. Dette gjør hun med hendene sine eller med vibrator. På denne måten iscenesettes kvinnens seksualitet som eksisterende også *uten en mann*. Sofia tar ansvar og grep om egen nytelse på en helt annen måte en Ida gjør det. Hun har en uttalelse i filmen der hun sier at den kvinnelige orgasme ikke er nødvendig for reproduksjon – på denne måte italesetter hun kvinnelig seksualitet som løsrevet fra den biologiske funksjon.

Denne uttalelsen representerer et interessant brudd. Det handler om bruddet mellom en moderne og en mer postmoderne beskrivelse av den forståelsen vi har av mening med sex i parforholdet. Grunnlaget for dette bruddet legges i det Øfsti kaller demokratisering av kjærligheten. I dette ligger tanken om at 50-talles husmortid avløses av en ny beskrivelse av parforholdet. Den samfunnsmessige utviklingen i tida fra ca 1970 og fram til i dag var preget av en reaksjon mot tradisjonelle kjønnsrollemønstre – og parallelt med dette ble kvinnens samfunnsposisjon betydelig endret gjennom politisk endring (Øfsti 2010).

Ida har sin seksuelle posisjon knyttet opp til Mathias og slik jeg ser det forvalter hun det seksuelle begjæret ikke først og fremst for nytelsens skyld – men heller med tanke på *bevaring av parforholdet*.

Sofia derimot framstår som forvalter av det rene forhold og på den måten blir hennes seksuelle begjær mer av et *selvrealiseringsprosjekt* enn av et prosjekt for å bevare parforholdet. På denne måten iscenesetter Sofia den kvinnelige seksualiteten som *(al)ene* stående der den kvinnelige nytelse står i fokus.

I den rene relasjon er parforholdet et stadig tema for forhandling. Dersom forholdet ikke gir det individet ønsker – i Sofias tilfelle seksuell tilfredsstillelse – går hun videre. Som jeg viste i forrige del er meningen med sex som lim i et parforhold en sterkere diskurs i Mars og Venus,

og vil jeg si at diskursen om sex som bekreftende og opprettholdene på kjønnsroller også er sterkere i Mars og Venus²⁰.

Selv om Sofia trer fram som en i større grad seksuelt selvbestemt kvinne enn Ida er det nærmest påtakelig underlig hvordan hun iscenesettes som *en lekker og delikat* seksuelt selvbestemt kvinne. Dette er tema for neste del av analysen.

Dronning over egen seksualitet, men ikke uten lekkert og delikat undertøy.

Både Sofia og Ida er kvinner i 30 årene, med vellykket karriere – som henholdsvis terapeut og arkitekt. Begge er vakre, slanke og velstelte. Begge viser fram et møblert hjem. Ida klarer i tillegg å kombinere karriere med det å ha to barn, mens Sofia er en mer (post)moderne kvinne uten barn. På mange måter viser de seg i sin vellykkethet i kontrast til sine menn som begge har en mindre vellykket ytre. Mathias jobber i et trykkeri og Rob presenteres ikke med yrke, men som en noe rotete, selvopptatt og uansvarlig mann.

På denne måten får de to kvinnene en presentasjon som *likner* i kontrast til sine menn.

Dersom jeg skal bruke dette funnet for å belyse forståelse av mening med sex i et parforhold vil jeg si at de to kvinnenes vellykkethet også reflekteres i iscenesettelsen av det seksuelle.

Begge kvinner har slanke kroppar i delikat, rent og pent undertøy. Begge kvinners framstilling er den av *vellykket og lekker ung kvinne*. Selv om Idas moderne og Sofias mer postmoderne iscenesettelse står noe i kontrast hva gjelder det seksuelle skripts hvem, hva, hvor/når og (særlig) hvorfor har de en påfallende lik framtoning i presentasjonen av seg selv i nakenhet, intimitet og seksualitet.

Ida er alltid pent kledd – selv når hun er avkledd har hun matchende blondebh og blondetruse. Denne lekke iscenesettelsen blir nærmest litt parodisk for Sofias del når hun er kledd i et lekkert rosa, blondeundertøys antrekk selv når hun onanerer, alene. Hun ligger på sitt eget badegulv med døren lukket, og dermed veldig uforstyrret og privat, men selv da er hun delikat påkledd. Dette kan tolkes som at kvinnene også selv har internalisert det mannlige blikk og på det viset konstruerer seg selv ut fra den mannlige betrakterposisjonen. På det viset blir det naturlig for kvinnene selv å se seg som objekt for begjær.

²⁰ Selv om det homofile paret James og Jamie i Shortbus iscenesettes i forhold til det kjente heteronormative oppsettet for seksuell handling – der Jamie penetrerer James, aldri omvendt. De to mennene bruker kjente, stereotypiske kjønnsroller i deres seksuelle akt.

Hanna Helseth (2010) skriver om dette i sin bok ”Generasjon sex”. Slik jeg leser teksten hennes er et av hennes hovedpoeng hvordan unge kvinner i dag befinner seg i ambivalensen mellom å være seksuelt selvstendige og seksuelt begjærende og å leve i korreksjonen av det mannlige blikk. Hun sier at kvinner i dag ”(...) heller vil bli tatt på rumpa enn å bli oversett”. I dette ligger tanken om at kvinnen aksepterer plasseringen som det annet kjønn og plassen i det mer tradisjonelle kjønnsmonster fra det Anne Øftsi betegner som 50-tallets husmortid. Det vil være rimelig å si at det er en åpen konflikt mellom ulike diskurser for hvordan fylle dagens kvinnerolle – det er dette som Laulau og Mouffe betegner som en antagonisme (i Jørgensen og Phillips 2008).

Særlig når det gjelder Sofia skurrer dette: hun framstår som selvstendig i forvaltningen av egen seksualitet – men faller for korreksjonen fra det første kjønns blikk, eller sagt med Søndergaards ord; det kjønn som er i en førsthetsposisjon. Rob innehar denne mannlige førsthetsposisjonen og kan tillate seg å ha svarte sokker på under hele den seksuelle akten mellom de to. Robs sokker kan tolkes som et uttrykk for Hollways diskurs om den mannlige kjønnsdrift – i det at han rett og slett ikke hadde tid til å ta av seg sokkene for kåtskapen hans snakket høyest. Samtidig kan sokkene tolkes som at det rett og slett ikke er så farlig om han beholder dem på. Som mann trenger han ikke bry seg om hvordan han *ser ut* i den seksuelle akten.

Det er akkurat som om jeg blir litt skuffet over fokuset på Sofias utseende. Jeg kjenner på et ønske om å se henne mindre delikat, oppstriglet og attraktiv fordi Shortbus har en skeiv ansats i sin presentasjon av sex. Samtidig merker jeg en tilkortkommenhet i konkretiseringen av mitt ønske om å se Rob *mer* delikat og attraktiv – og i det ligger nok det faktum at det ikke finnes de samme muligheter til en slik presentasjon for menn. Der en i en undertøysbutikk finner hyllemeter på hyllemeter med undertøy til kvinner finner en et lite utvalg for menn. Begrepet sexy undertøy henleder nesten utelukkende oppmerksomheten på *kvinnelig* undertøy.

Judith Butler (1990) presenterer i ”Gender Trouble” den idè at kjønn handler om *repeterende performativitet*. I dette ligger at ideen kvinne og ideen mann er sosialt konstruerte kategorier som bekreftes og opprettholdes gjennom gjentakende iscene-/italesettelse – eller repeterende performativitet. Selv om den mer postmoderne ublyge og direkte framstillingen i Shortbus legger til rette for en annen performativitet enn den moderne, gjøres dette kun i en begrenset grad. Selv om sexklubben er et sted for alle slags folk er det neppe tilfeldig at de tjukke og eldre gjestene er homofile menn som må finne sin plass helt bakerst i lokalet. Faktisk

opplever jeg iscenesettelsen av disse mennene som nærmest litt humoristisk og useriøs. Shortbus er sex framstilt der hvor kun de lekke, slanke og delikate kroppene hegemoniseres fram i det direkte lyset.

Den repeterende performativitet bestemmes av den diskursive orden eller formasjon, der det snakkes fram noen handlingsrepertoar som mer ønskelige enn andre. Sofia gir et brudd til Idas moderne performativitet, men det er akkurat som om hun ikke tar skrittet fullt ut. Slik jeg leser Hellseth vil den virkelige kvinnelige seksuelle frigjøring ligge i at hun frigjør seg fra korreksjonen i det mannlige blikk. Og dermed blir iscenesettelsen av Sofias seksualitet fortsatt bekreftende og opprettholdende på den kvinnelige andhetsposisjonen.

En annen av Shortbus kvinnelige rollefigurer er Sevrin, hun er en seksuell domina. Hennes rolle iscenesettes innenfor en lite mainstream seksuell ”kategori” – nemlig BDSM. Nettopp dette grepet med å velge denne skeive kategorien tillater en å vise Sevrin som fullstendig seksuelt dominant overfor menn. Sagt på en annen måte: denne iscenesettelsen ville ikke blitt like lett akseptert innenfor rammen av den heteronormative romantiske diskurs fordi en så sterk kvinnerolle ville være vanskeligere å aksepteres innenfor ”vanlig sunn” sex. Mitt poeng med å presentere Sevrin er at selv om hun har et pønka og tøft utseende, så er hun også feminin og lekker. Hun er slank og kledd i en dominaklesdrakt som framhever hennes kvinnelige figur. Slik at selv den skeive performativiteten til Sevrin fungerer repeterende i forhold til den tradisjonelle og *moderne* kvinnelige kjønnsrollen.

Brytende performativitet

Til nå har jeg i denne delen av teksten presentert en forståelse av mening med sex som å bekrefte og opprettholde kjønnsroller. Jeg har ved å fokusere på kvinneskikkelsene i Mars og Venus samt Shortbus vist hvordan en kjent kvinnerolle iscenesettes i ulik grad i den seksuelle handling. Ida iscenesetter en moderne rolle tettere opptil den som høres som en ekkodiskurs i fra 50-tallets husmortid hvor kvinnens seksuelle vesen kun eksisterer dersom en mann er til stede. Sofia derimot viser en selvstendig, mer postmoderne seksualitet der hun velger å gå fra mannen som ikke tilfredsstillter henne godt nok seksuelt. På denne måten blir disse to kvinnene ulike i sin performativitet, men når det kommer til den ytre, rent utseendemessige siden er det lite som skiller de to. Begge repeterer en kvinnelig, feminin, lekker og delikat framreden. Selv Sevrin som seksuell domina trer fram på denne måten.

Hvordan kan kvinnens andhetsposisjon destabiliseres slik at hun kan tre ut av den ambivalensen som Hanna Helseth beskriver. Hvordan kan den kvinnelige kjønnsrollen utvides slik at flere inkluderes i dens gråsoner – at fokuset på kvinners utseende og ytre performativitet nedtones og at diskursen om den kvinnelige kjønnsrolle får en annen kjerne?

Det jeg søker å analysere her er hvordan vi som terapeuter kan bidra med en destabilisering av mening med sex som bekreftende og opprettholdende på skillet mellom kjønn - der kvinnen blir mer passiv, mer lekker og mindre seksuelt begjærlig enn mannen. På hvilken måte kan vi bidra til en brytende performativitet gjennom fremmedgjørende gjenfortelling – slik at diskursen om mening med sex som bekreftende og opprettholdende på kjønnsroller finner en mot- eller alternativ diskurs.

Dersom en parterapeut kan utvide terapirommet og slippe inn marginale stemmer om den seksuelle relasjonen uten å snakke med dominante stemmer (om for eksempel om menns begjær som sterkere enn kvinnens, kvinnens oppgave i å gi mannen det han trenger etc.) ser jeg for meg at denne terapeuten vil kunne være med på å utfordre dominerende diskurser innenfor vårt fagfelt. Sagt på en annen måte: ved å destabilisere og ryste diskursivt den heteronormative, romantiske diskursen vil terapirommet bidra til å utvide og å trenge ekkoet fra 50-tallet i bakgrunnen.

Slik jeg leser Judith Butler (1990) er det dette hun er opptatt av ved bevegelsen fra å være kjønn til å *gjøre* kjønn. Fra å tenke kjønn som en essensialistisk, biologisk og naturlig todelt kategori til å tenke kjønn som aktiv *handling*. På denne måten vil også muligheten for å bryte den repeterende performativiteten være til stede, og også trolig muligheten for mangedelt og mindre trang performativitet i hvordan man gjør rollen som kvinne og hvordan man gjør rollen som mann.

Gro Lille har i sin masteroppgave ”*Det heterofile samlivet – en kopi eller utvidelse av heteronormen*” (2008) fokusert på parterapeuters møte med samkjønnspar. Hun finner blant annet en diskurs om at terapeuter opplever seksuell identitet som fast i *enten* et heterofilt begjær *eller* et homofilt begjær.

Det heterofile begjæret får en førsthetsposisjon overfor det homofile på lik linje med at det mannlige seksuelle begjæret får en førsthetsposisjon mot det kvinnelige seksuelle begjæret. En fremmedgjørende gjenfortelling eller å høre de marginale stemmene, vil kunne være å destabilisere denne hierarkiske rangeringen av seksuelt begjær. Det være seg både om det

seksuelle skripts hvem (samme eller ulikt kjønn), men også en utvidelse til et spørsmål om *hvordan*²¹. Det seksuelle begjærets iscenesettelse innenfor pornosjangeren viser til tydelige henvisninger om dette hvordan ved at det svært ofte brukes de samme grepene for å *vis*e kåtskap – det dreier seg om stønning, lepper, tunge, alvorlige ansikter etc. De stramme rammene rundt det seksuelle skripts hvordan viser et sett med handlinger for seksuell iscenesettelse som kan virke ekskluderende for både terapeutens møte med paret og paret selv.

Øfsti (2008a) er opptatt av at ved å hjelpe klienter til å få øye på diskursene vil de kunne velge andre diskursive rammer for sitt parforhold. Ved å fokusere på diskursen om mening med sex som lim i et parforhold samt diskursen om meningen med sex som repeterende performativitet vil terapeuten ha mulighet til å gi paret et annet handlingsrepertoar for hvordan forholdet leves.

3.3 Nytelse – om at sex har mening i seg selv.

I analysens to foregående deler har jeg analysert to diskurser i forhold til min problemstilling – hvordan kan vi forstå mening med sex i parforholdet. Den første er diskursen om sex som lim og den andre er sex som bekreftende og opprettholdende på kjønnsroller. Jeg vil nå fokusere på en tredje diskurs som kan belyse forståelse av mening med sex i parforholdet.

I Shortbus møter vi det homofile paret James og Jamie. Et av de første møtene med dem er på kontoret til Sofia hvor de har kommet til terapi. Et av temaene de to er opptatt av er hvorvidt de skal åpne opp det seksuelle forholdet sitt og inkludere en tredje mann. Jamie sier at ”monogamy is for straight people” – og på denne måten snakker han fram en diskurs om at det streite heterofile parforholdet er monogamt og trekker en grense mot dette. På samme tid sier han implisitt at det homofile parforholdet ikke er monogamt og heller ikke streit. Ut fra denne tanken om hvordan parforhold skal være får Jamie og James et utvidet repertoar for mulig seksuell handling.

Vi treffer paret igjen på sexklubben Shortbus. Navnet på klubben er hentet fra det amerikanske navnet på de skolebussene som kjører barn med spesielle behov – de som er annerledes. I navnet ligger en fortelling om marginalitet da disse bussene er kortere enn de vanlige skolebussene. Eieren, Justin Bond presenterer klubben slik ”dette er salongen for de

²¹ Slik det seksuelle skript er definert i følge Pedersen (2005) regulerer det ikke eksplisitt *hvordan*. Det vil kanskje være nyttig å utvidet begrepet til å også favne spørsmålet om hvordan man har sex?

begavede og hemmede”. Klubben er dog ikke begrenset til homofile – snarere tvert i mot. Slik jeg leser klubbens medlemmer er det første som slår meg at det nettopp er *variasjonen* som er regelen. Dette er i mine øyne et interessant grep: innenfor de marginale veggene i det annerledes rommet er det plass til *alle*, alle er inkludert: unge, gamle, ulike etnisiteter, ulike seksuelle preferanser – samme kjønn, ulikt kjønn, monogami, polygami, dominans, underdanning etc og på denne måten er det nettopp *mangfoldet* som framstilles i Shortbus. Det mangfoldet som ikke kan observeres i iscenesettelsen, snakkes fram gjennom italesettelse i dialog - som for eksempel når en gammel mann presenterer seg som den tidligere ordføreren i New York.

Sagt på en annen måte, så er det seksuelle skripts *hvem*, *hvor/når* og *hva* iscene- og italesatt på en annen måte i Shortbus enn innenfor det mer tradisjonelle romantisk heteronormative skript. Den kanskje fremste ulikheten som snakkes fram er den om sex i det offentlige rom. Shortbus viser folk som har sex i et stort rom, Sex mot krig rommet, side ved side, naturlig og uten blygsel. Justin Bond presenterer oss for de ulike rommene i klubben som regulerer det seksuelle skripts *hvor/når* – i tillegg til Sex mot krig rommet (et rom for den seksuelle akten) – finnes det en rekke rom for å snakke om sex på ulike måter, for eksempel The performance room, Fittepalasset.

Ut fra klubbens medlemmer er det tydelig at det seksuelle skripts *hvem* er tolerant, som når Sofia kysser den dragkledde Justin Bond, eller når en ung gutt kysser den gamle ordføreren.

Når det gjelder det seksuelle skripts *hva* iscenesettes i all hovedsak sex ved genital penetrering. På denne måten vises det til hvilke *grenser* som gjelder for Shortbus seksuelle skript knyttet til hva som er tillatt.

Kjernen i klubbens seksuelle skript framstår for meg som en ublyg måte å snakke om og iscenesette sex på. En slags kommunikativ sex, hvor det snakkes fritt, åpent og ikke minst med mye latter og humor. Dette er også betegnende for den seksuelle akten som skjer hjemme hos James og Jamie etter at de har invitert en mann, Ceth, med hjem.

Vi får se hvordan de tre mennene er nakne – James ligger på rygg med penis sin i Ceths munn og den ene hånden rundt Jamies penis og den andre rundt Ceths (som står over James i en såkalt 69- stilling) Jamie slikker Ceth i rumpa. Dette iscenesettes med mye samtale, latter og humor. De tre framstilles som fomlende og klønete – men ikke på en slik måte at de blir flau og brydd.

Denne sexscenen likner ikke på de seksuelle scenene jeg beskrev tidligere i analysen. I de tidligere beskrevne scener fikk vi presentert en mer *stille* seksuell akt – i den forstand at det vi hørte var i form av bekreftende lyder med budskap om at ”dette er godt”, ”gjør det mer” etc.

Denne forskjellen gir et interessant *brudd*. Selv om de tre mennenes seksuelle akt er ublyg og direkte, og på mange måter pornografisk i sin framstilling så fanges jeg som seer mer inn i kommunikasjonen mellom de tre, enn i av hva de *gjør* med hverandre.

Denne kommunikative, fommelete, glade og humoristiske presentasjonen av den seksuelle akten opplever jeg som et brudd i presentasjonen av sex som vi ofte ser i film og andre medier - en slags brytende performativitet. Jeg opplever ikke bare en annen presentasjon av det seksuelle skriptets hvem, hvor/når og hva – men også dets *hvorfor*. Dette setter meg på tanken av at den *forståelse vi har av mening med sex, i sexklubben Shortbus` forstand*, er en annen enn den som fungerer som lim i parforholdet og som bekreftende og opprettholdende på kjønnsroller. Dette vil jeg vie oppmerksomhet i det neste.

Begjær og nytelse – det som inkluderes.

Ved å destabilisere den filmatiske framstillingen av mening med sex i sexklubben Shortbus forstand trer det fram en diskurs om *sex som nytelse*. Det er særlig denne diskursen som iscenesettes og italesettes innenfor klubbens univers. I Sex mot krig rommet ser vi titalls nakne kroppar i rytmiske bevegelser – det hele er sakte, nytende og ømt – og det *ser* godt ut. Sofia blir særlig opptatt av en kvinne som ser rett på henne i det hun oppnår orgasme – og vi som seere får ideen om at dette stedet kan tilby en redning for Sofia i jakten på den ultimate nytelse.

I Hollways *the permissive discourse* (i Øfsti 2008a og Pedersen 2005) er seksualiteten driftsstyrt og nytelsesorientert og den gir både kvinner og menn rett til å følge sitt seksuelle begjær. Denne diskursen presenteres i Shortbus – det kvinnelige begjær iscenesettes og italesettes som likestilt mannens. Hollway beskriver hvordan denne diskursen trues av det monogame pålegget i det heteronormative seksuelle skriptet. Dette poenget holdes fram av Jamie i uttalelsen om at monogami er for streite folk. Det holdes også fram i den ikke private presentasjonen av det seksuelle ved at også par går i klubben og viser seg i den nære og intime seksuelle akten for andre. Det uttales i filmen at det å *se* på er også å *være med* på det som skjer i Sex mot krig rommet.

The permissive discourse sies å ha 60-tallets seksuelle frigjøringstid som bakteppe – dette er også eieren av Shortbus, Justin Bonds idè ved å gi rommet navnet The sex not war room. Dette er et av de kjente slagord fra hippiebevegelsens protester mot Vietnamkrigen. Bond beskriver også det som skjer i rommet i en samtale med Sofia ved å si ”it`s just like the 60`s”.

I sexklubben Shortbus iscenesatte og italesatte forståelse av meningen med sex får nytelsen altså stor og framtrædende plass. Ellers i filmen får nytelsesdiskursen plass ved onaniscenene. I åpningsscenen onanerer James seg til en orgasme som kommer i hans egen munn (hvor iscenesettelsen er av en akrobatisk art ved at han fører penis mot sin egen munn ved å stå på skuldrene). Sofia oppnår endelig sin etterlengtede orgasme ved onani. En annen måte å presentere nytelsesdiskursen på kan være ved å si at *sex har mening i seg selv*. Sexen har ingen sekundær funksjon som å skulle tjene som lim i parforholdet, eller å bekrefte det feminine og maskuline ved et par. Onaniscenene understreker sexens primære mening i nytelsen.

Nytelsesdiskursen er å finne igjen i Foucaults beskrivelser av seksualiteten før 1800-tallets regulering og klassifisering. Kontrollen med seksualiteten medførte en favorisering av den forplattningsmessige, genitale seksualiteten og fortregningen av sodomi. Sexens mening var ikke lenger nytelse, men reproduksjon. Begjæret av det samme kjønn hadde tidligere vært noe alle kunne falle for. Kontrollen av seksualiteten medførte en kategorisering i heterofili og homofili der den siste kategorien ble betegnet som en psykiatrisk diagnose. På samme tid oppstod klassifiseringer av ulike seksuelle handlinger som perversiteter (Foucault 1999). Sexklubben Shortbus kan langt på vei sies å rive ned påbudene fra 1800-tallets kontroll og regulering av seksualiteten. På den måten får nytelsesdiskursen sin kjerne i mangfoldet av det seksuelle skriptet og grensdragningene mot hva som ekskluderes fra dette er ikke tydelige. Gråsonen blir bred og grensen for hva som inkluderes uklar.

Marginalitet i marginaliteten – det som ekskluderes.

Diskurser trer ofte tydeligere fram dersom en kan få øye på *det som ikke sies* eller *det som tas for gitt*. I klubben tas det for gitt at sex *har* mening – på den måten er ikke klubben et sted for de aseksuelle og disse faller helt klart utenfor diskursens grenser. Den identitet som hegemoniseres fram på Shortbus er den seksuelt aktive og seksuelt nytende identitet.

På Shortbus er sex viktig og orgasmens posisjon står sterkt. Denne snakkes fram, tas for gitt og er selvsagt som det endelige og optimale målet for klubbens seksuelle agenda, selve

kjernen. Sofia blir det medlemmet som alle snakker om - hun er "the girl who can't have an orgasm" og hun får dermed posisjonen som en som ikke er fullt ut seksuelt vellykket.

På den annen side er ikke det å oppnå orgasme nok for en fullverdig plass i Shortbus' mangfold. Sevrin tildeles posisjonen som "the freak" til tross for at hun fullt ut mester alle sider ved det seksuelle skript og rent seksuelt kan sies å være meget vellykket. Det grepet som gjøres ved å kategorisere Sevrin som en freak er interessant – selv om Shortbus er klubben for de begavede og hemmede er altså ikke Sevrin fullt ut godtatt. Kanskje ligger forklaringen på dette i at hun presenterer et forhold til seksualitet som noe mekanisk, lite følelsesladet og kun som en jobb? (Sevrin tar betalt for seksuelle tjenester). Hun forteller at den eneste gangen hun får orgasme er når hun onanerer – og dette er fordi hun foretrekker sex alene. Sofia og Sevrin – som *begge faller utenfor og ekskluderes fra* mangfoldet i Shortbus, finner hverandre i den marginale posisjonen. De drar gjensidig nytte av hverandre ved at Sofia tar Sevrin i terapi for å bedre hennes relasjonelle evner og Sevrin vil hjelpe Sofia med å oppnå orgasme.

I nytelsesdiskursen har *sexen mening i seg selv* – den er mer fri for andre målsetninger og agendaer enn den å ha det godt. Orgasmen har en viktig og dominerende plass i denne diskursen – både den mannlige og den kvinnelige. Sofia utfordrer denne diskursen i en scene i filmen – hun snakker om den kvinnelige orgasmen som en myte og sier at det er vitenskaplig bevist at 70 % av alle kvinner aldri oppnår orgasme. Ved å innta denne posisjonen snakker Sofia en marginal stemme inn i sexklubbens nytelsesdiskurs.

Diskursiv disiplinering – om gråsoner

Nytelsesdiskursen kan utfordre det monogame – men lar seg også kombinere med det ved at par oppsøker klubben sammen. En slik iscenesettelse fordrer en forhandling mellom paret som vi ser mellom Rob og Sofia første gang de besøker klubben sammen. Forhandlingen er nødvendig fordi at et par oppsøker en sexklubb bryter med det monogame kravet i den heteronormative romantiske diskursen. I Shortbus er forhandlingen nødvendig for å inkludere handlingen fra gråsonen.

På Shortbus kan et forhold også baseres kun på sex - men det må være en gjensidig. Det sies ikke direkte – men all form for seksuell handling forutsetter en frivillighet mellom deltakerne. Samtidig kan den seksuelle akten iscenesettes ulikeverdig – som et seksuelt spill: Sevrin inntar domina rollen overfor først Jesse og senere Rob – der det skjeve maktaspektet er tett forbundet med nytelsen.

Til sammenlikning er den mainstreamede seksualiteten som presenteres i Mars og Venus er det der flere påbud forbundet med det seksuelle skriptet – likeverdet i den seksuelle relasjonen er framtreddende i det seksuelle spillet mellom Ida og Mathias selv om de inntar ulike tradisjonelle kjønnsroller. Når Mathias har med seg en date og hun ber ham daske henne på rumpa (som en lett BDSM variant) skaper det et brudd i Mathias seksuelle skript. Det blir for rart, for annerledes, og han bryter den seksuelle akten. Vi som seere blir vitne til *disiplineringen* inn i Mars og Venus seksuelle skript – og grensen for hva som ekskluderes trekkes.

Terapeutens komfortsone - og om å ta nytelsen for gitt.

Slik jeg ser det har fortellingen om et vellykket parforhold i seg en sterk diskurs om at sex er viktig og nødvendig. Anne Øfsti (2010) skriver om sexens plass innen den romantiske diskursen for å bekrefte nærheten og intimiteten i parforholdet. Det romantiske ideal er et godt, likeverdig og tilfredsstillende sexliv mellom to, der monogamiet er et selvfølgelig påbud.

Øfsti elter rundt på den romantiske diskursen når hun intervjuer terapeuter om deres kjærlighetsbilder. Hun presenterer et par der seksualiteten er fraværende og hun spør om en av partene kan søke ut av forholdet for å oppnå seksuell nytelse og at paret samtidig fortsetter sammen. Terapeuten Øfsti intervjuer avviser kontant å kunne gi det rådet at mannen tar seg en elskerinne. Samtidig gir denne terapeuten et konkret råd til *kvinnen* (som ikke ønsker et seksuelt forhold til mannen sin) om å ”just do it” (Øfsti 2010).

Slik jeg ser det må vi som terapeuter være varsomme med å skape for stramme grenser rundt det seksuelle skriptet vi holder fram i terapien. Det er en fare for å snakke fram den dominerende stemme om at sex er *en nødvendig og viktig* bestanddel i et velfungerende parforhold – og å ut ifra det gi råd om å ”just do it” – til den parten som ikke ønsker sex. Dersom dette blir kjernen i det romantiske seksuelle skriptet vil det være en fare for at mange par opplever å mislykkes. Det er en fare for å marginalisere, og ikke minst stigmatisere, *aseksuelle* parforhold – og vi som terapeuter må legge til rette for at det er vel så akseptert å leve i et parforhold, også uten sex.

Willy Pedersen (2005) har gjennomført en studie av seksuell tilfredsstillelse i parforholdet – hans konklusjon er at de spurte forteller om en dalende seksuell tilfredsstillelse utover i forholdet. Med dette som bakteppe vil det trolig være enklere for en terapeut å snakke fram

det aseksuelle på en aksepterende måte – men aksepten er trolig større dersom forholdet har vært tilfredsstillende seksuelt - enn om det aldri har vært seksuelt.

Øfsti spør om hvorvidt det er uetisk å gi råd på tvers av det romantiske skriptet – slik jeg leser hennes presentasjon av terapeuters kjærlighetsbilder anses det blant dem som *mer* uetisk å foreslå å søke seksuelle relasjoner ut av forholdet enn å oppfordre den parten som ikke vil ha sex til å ha det. Frivillighet er slik jeg ser det en sterk diskurs i vår tids syn på det seksuelle forhold – da framstår det for meg som uetisk å gi råd om ha sex på tvers av egen lyst. Dette handler om det seksuelle skripts hvorfor eller mening med sexen – slik jeg ser det blir sexens mening noe fattig dersom den kun handler om det Hollway kaller å ha og å holde på (i Øfsti 2008a og Pedersen 2005).

Det er en fare for i terapi å snakke fram for stramme grenser for et parforholds hvem, hvor/når og hva. Sofia, i terapeutrollen, viser en aksepterende nysgjerrighet i møte med James og Jamies idè om å utvide forholdet og inkludere en til i den seksuelle handlingen. Ved å høre de marginale stemmene risikerer terapeuten å måtte gå ut av sin *komfortsone*. Øfsti (2010) skriver om hvordan det kan oppleves som frigjørende for klienter at terapeuten opererer utenfor komfortsonene for hva vi tenker som normalt. Hun sier videre:

”komfortsoner legitimerer og beskytter det vi kaller normalt, og det normale er konstruert intensjonelt, og med en gang man posisjonerer seg innenfor det komfortabelt normale, ekskluderer vi hva som kunne vært frigjørende for klienten å snakke om. Vi som terapeuter plasserer mindre byrder på klientene når vi hjelper dem til å se hvordan de er posisjonert, begrenset innenfor en diskurs de tar for gitt eller ikke ser alternativer til. Det romantiske heteronormative scriptet ekskluderer mennesker som faller utenfor, enten fordi de allerede er ekskludert, eller fordi de strever for å finne alternative former for å leve ut intimitet og nærhet. Kanskje terapeuten skal bevege seg utenfor sine egne komfortsoner for hva som er behagelig i parterapi?” (2010: 125).

Komfortsonene er forankret individuelt i hver enkelt av oss – komfortsonene for å snakke om sex (og ikke minst hvilke ideer vi har om hva som er normalt og ikke) er i tillegg for mange godt gjemt og privat. Det ligger en fare i dette *private*, en fare i at vi godtar at terapeutens seksuelle ståsted får ligge i fred. La oss si at Sevrin inngår et varig forhold til Rob der den BDSM-seksuelle relasjonen videreføres. Dersom dette paret velger å oppsøke en parterapeut som anser BDSM som fortsatt være en psykiatrisk diagnose er det fare for at de to går ut av terapirommet med en følelse av å være både marginalisert og stigmatisert. Dersom samtlige av de ugifte parene i Shortbus går til en terapeut som mener at sex tilhører ekteskapet risikerer de å kjenne den samme følelsen.

Øfsti framholder det ansvaret som ligger hos oss terapeuter ved å vise til at ”det er vi terapeuter som kan stille de radikale spørsmålene, slik at praksiser og følelser som ligger i randsonen, kan inkluderes” (2010: 126-27). Sagt med mine ord: diskursanalyse forplikter – å åpne opp for de *marginale* stemmer, å se det heteronormative seksuelle skriptets *gråsoner* forplikter. En politisk forpliktelse i å forvalte den terapeutiske makten Foucault (1999) peker på, slik at de dominerende stemmene ikke styrkes ytterligere. Et seksuelt forhold kan være vel så romantisk selv om den ene part binder og pisker den andre for felles seksuell nytelse eller et (seksuelt) forhold med tre kan være like ømt og intimt som et med to, eller et parforhold der sexen er valgt bort kan ha samme verdi som et forhold med. Øfsti skriver:

”vi som terapeuter kan, om vi orker, slippe marginale stemmer til, for å skrive mennesker inn i et felleskap: De marginale stemmene er ikke ekstreme. De legger seg tett opp til det normale, for å bli akseptert og anerkjent. Som en lillesøster som vil bli hørt. Eller en gråtone som vil bli sett” (2010: 129)

3.4 Får i ulveklær – om å snakke de *tilsynelatende* marginale stemmer.

De kulturelle uttrykkene som omgir oss, som litteratur, film og musikk former oss. De diskursene og de dominerende stemmene som presenteres i disse uttrykkene er ofte gjentakende og selvfølgelig i sin form. Ofte er det slik at de kulturelle uttrykk som bekrefter og opprettholder de ideer som gir oss gode følelser og behag. Når Ida i avslutningsscenen i Mars og Venus erklærer sin kjærlighet til mannen hun ikke kan leve uten – Mathias - faller brikkene på plass og jeg som seer kjenner en behagelig ro. Filmen blir en feelgood-film med en happy ending.

Noen kulturelle uttrykk gir oss ubehag eller gjør oss pinlig berørt eller pirrer nysgjerrigheten på en flau måte – og slik var mitt første møte med Shortbus. Åpningsscenen er direkte, nakne og ublyge. De likner ved første øyekast på en pornografisk framstilling og jeg kjenner at jeg utfordres på *min* komfortsone. Ikke et direkte ubehag – men mer en pirret nysgjerrighet og med en tanke om at dette er en annerledes film. Ikke bare bildene som presenteres, men også dialogen rundt fanger oppmerksomheten min. Karakterene er tydelige og jeg fascineres av Sevrins iscenesettelse som seksuell domina. Alt i alt iscenesettes og italesettes sex på en *annerledes* og *skeiv* måte – og de marginale stemmene gis stor plass. Det romantiske skriptet, den heteronormative diskursen for hvordan leve parforhold får tydelige motstemmer i ideer som at parforholdet ikke trenger være monogamt, sex kan leves ut av det private rom, sex er morsomt og kommunikativt osv.

Jeg har sett filmen mange ganger – og etter hvert kjente jeg en *ny* pirrende nysgjerrighet, etterfulgt av et faktisk ubehag. James og Jamie har en begrunnelse for å inkludere Ceth i deres forhold som jeg ikke viet oppmerksomhet til å begynne med – nemlig den at de velger å forkaste det monogame kravet med den begrunnelse å styrke deres parforhold. Selv om de avviser det monogame påbud i den heteronormative romantiske diskursen avviser de på ingen måte det romantiske kjærlighetsbildet. Det blir jo også disse to til slutt – de velger å ekskludere Ceth fra forholdet – og er igjen bare to. Det seksuelle forholdet til Ceth blir slik å fungere som *et lim* på forholdet mellom James og Jamie – det er jo *egentlig* de to og slik ender det også. Det som ved første øyekast er annerledes, marginalt og skeivt blir ved andre øyekast mainstreamt og bekreftende og opprettholdende på det dominante. Et annet eksempel: Sevrin som seksuell domina framstår som en sterk kvinne – da er det en stor skuffelse når hun presenteres med en trøblete oppvekst for å forklare *hvorfor* hun har valgt dominarollen. Hun psykologiseres og presenteres som å være i behov av terapi. Ikke nok med det – hun bryter sammen og forteller at det hun *egentlig* vil er å leve som det hun kaller ”et normalt menneske i et hus med en katt”.

I presentasjonen av bruddet mellom Sofia og Rob kjenner jeg ubehag over det grepet som gjøres av filmskaperen ved å la Rob treffe Sevrin i rollen som seksuelt domina. I samtalene mellom dem defineres Rob som endelig å ha funnet sin *egentlige* seksuelle hylle under Sevrins dominans – ved dette grepet skapes et bilde av at det finnes en seksuell essens i alle mennesker som det gjelder å finne fram til. Ved første gangs gjennomsyn framstod Shortbus fri for forankring i essensialisme.

Slik jeg ser det presenteres det i Shortbus en *tilsynelatende* annerledes og skeiv diskurs til den romantiske heteronormative diskursen. Ved første øyekast *tror* vi som seere at vi har å gjøre med noe brytende og skeivt. Min påstand er at dette kun er *tilsynelatende*.

Den ublyge, direkte og nakne presentasjonen av sex virker sjokkerende på oss som seere slik at vi ikke får øye på det dominantbekreftende i filmen. På mange måter blir dette ekstra ugreit: vi *tror* vi ser noe skeivt og marginalt som inkluderer noe som vanligvis er ekskludert fra diskursens grenser – når det i virkeligheten kun er snakk om en annen innpakning av allerede kjente diskurser. La meg utdype: det er den heteronormative, oralt og genitalt penetrerende sexen som gjøres på sexklubben Shortbus. Sevrins dominarolle psykologiseres og de andre medlemmene med BDSM-preferanse gjemmes bakerst i lokalet. Det holdes fram et skille mellom menn og kvinner ved at kvinnene trenger et sted å snakke uten menns

innblanding – derfor rommet med navnet ”fittedpalasset” – det *er* forskjell på kvinner og menn. Det snakkes fram en ide om biologisk essensialisme i den seksuelle preferanse eller legning; Justin Bond *er* homoseksuell selv om han gjør kvinnelig performativitet i drag, Rob slår seg seksuelt til ro i den underlegne posisjonen i BDSM-forholdet og vi får en slags forklaring på hvorfor han ikke kunne tilfredsstille Sofia seksuelt.

Den heteronormative romantiske sexen beholder sin førsthetsposisjon i forhold til all annen type sex og den trenger ikke å gis en forklaring. Den BDSM-seksuelle preferansen får ikke stå uforklart på samme måte.

På denne måten blir filmen Shortbus *et får i ulveklær*. Det er en type mild og snill mainstream sex som iscenesettes og italesettes i Shortbus innenfor en ramme som er ment å sjokkere og destabilisere. Tilsynelatende presenteres forståelsen av sexens mening med nytelsesdiskursen når den i virkeligheten har mer mening av å være et lim i parforholdet eller bekreftende og opprettholdende på kjønnsroller. Jeg blir sittende å undre meg over hvordan Shortbus ville være virkelig, og ikke bare tilsynelatende brytende.

Foucault skriver om den moderne seksualitetens fremste funksjon i reproduksjon (1999). Slik jeg forstår dette handler det om reproduksjon forstått som forplantning. Sett at Foucault snakker om en *videre* form for reproduksjon – det være seg en reproduksjon av måter å klassifisere i kjente kategorier som har som fremste funksjon å stabilisere det værende. Selv om Shortbus har en skeiv ansats i sin fortelling om sex ender den opp med å virke bekreftende, opprettholdende og stabiliserende. Selv om den tilsynelatende tar mål av seg på å utvidet seksualitetens grenser ved å inkludere mer fra gråsonene, hevder jeg at den forankrer og stabiliserer kjernen i en ønsket seksualitet som er å likne på den etter den heteronormative romantiske diskursen.

Det som er nytt og annerledes med Shortbus er dog at den på mange måter sidestiller heterofil- og homofilseksualitet og gir dem begge en førsthetsposisjon. Men – det betyr at grensen trekkes lengre ut slik at for eksempel BDSM tildeles en andhetsposisjon.

At homofil sex likestilles med heterofil sex betyr ikke nødvendigvis at vi er på sporet av en tilskeiving av det heterofile – snarere tror jeg vi ser en heteronormalisering av det homofile. Dette er i tråd med andre bevegelser i samfunnet, som muligheten for homofile til å inngå ekteskap og adoptere barn. På denne måten tror jeg heteronormen styrkes ytterligere og at

dens førsthetsposisjon blir stadig mer tatt for gitt og selvfølgelig. Videre styrkes den romantiske diskursen, og våre felles romantiske kjærlighetsbilder består.

4. Får i ulveklær – om å snakke de tilsynelatende marginale stemmene

Jeg vil i oppgavens siste del drøfte et av hovedfunnene i min analyse. Dette funnet er ikke direkte knyttet opp til analysen av de tre diskursene – men handler om det kulturelle uttrykket som kilde for diskursenes repetering. Slik sett ønsker jeg i denne delen å løfte materialet mitt opp på et nytt, mer generelt drøftende nivå. Det følgende skal belyses:

På hvilken måte kunne den forståelsen vi har av mening med sex – destabiliseres og gi en virkelig, og ikke kun tilsynelatende fremmedgjørende gjenfortelling? Hvordan kan vi finne fram til et brudd som kan gi mulighet for skeiv nyskriving og feilsitering for så å legge til rette for å ta andre posisjoner og andre handlingsrepertoar enn det romantisk heteronormative?

Det finnes intet enkelt svar på dette – og grunnen til det tror jeg ligger i at en slik vending i måten å tenke på fordrer en 2.ordens endring av den type beskrevet av Watzlawick m.fl i boken ”*Forandring*” (1980). Det handler om en endring eller forandring ut av den vante rammen å tenke innenfor. Når en først har opplevd å kunne gjøre denne bevegelsen ut av rammen er det ikke mulig å gå tilbake å tenke slik en gjorde før.

Øfsti henviser også til den 2.ordens forandring. Hun snakker videre om 2.ordens parterapi hvor terapeuten tilstreber å fokusere selve relasjonen mellom paret med det for å øye å bringe til bords temaer som for eksempel hvordan leve videre i et parforhold etter at sexlivet er dødt²². Det handler om å åpne opp for å snakke inn de marginale stemmene som bryter med den romantiske kjærlighetsdiskursen innenfor heteronormen.

Agnes Bolsø (2007a, 2007b, 2010) skriver om det hun kaller *det tredje element* i den seksuelle relasjonen. Slik jeg forstår dette forsøker Bolsø å løse opp i todelingen av seksuelt begjær i enten hetero- eller homoseksuelt begjær. Hun er teoretisk forankret i poststrukturalismen og er inspirert av Butlers tanke om at kjønn gjøres. Ved å innføre det tredje element i begjæret mellom to personer flyttes fokus *fra* å konstruere deres seksuelle relasjon i forhold i vante kategorier – *til* et 2.ordens fokus. Slik jeg leser Bolsø er hennes tanke at hun vil utfordre tanken om at vi begjærer seksuelt *enten* en av motsatt kjønn *eller* en av samme kjønn.

Bolsø viser til Pedersens studie (2005) hvor han hevder at det ser ut til at seksualiteten blir skeivere, men at identitetskategoriene fortsatt består. Min analyse har vist at til tross for en

²² 1.ordens parterapi fokuserer problemstillinger innenfor paret og det tas for gitt en forutsetning av paret vil fortsette som par. I 2.ordens parterapi er det nettopp denne tattfor gittheten som settes i fokus (Øfsti 2010)

skeiv framstilling stilles det ingen spørsmål ved de seksuelle begjærskategoriene som presenters. De kategoriene som *bryter* med de heteronormative begjær er de som krever en forklaring – mens det heterofile begjæret tas for gitt og får stå utforklart.

Bolsø er videre opptatt av hvordan sex ofte beskrives med det endelige mål at kvinnen penetreres av mannen, og at dette igjen er med på å opprettholde de trange kategorier for begjær. Jeg stoppet opp i *Shortbus* og spolte tilbake flere ganger da jeg ble oppmerksom på at Robs penetrering av Sofia bakfra avløses av at *hun står bak ham* og gjør de samme rytmiske bevegelsene. Det gjøres ikke et poeng av dette i filmen og scenen får stå ukommentert – det forundrer meg. Slik jeg forstår scenen er den en iscenesettelse av at Sofia penetrerer Rob med en såkalt strap on – altså en dildo som kan festes rundt hoftene. Denne scenen står fram for meg som den mest annerledes, skeive og marginale i *hele* filmen. At en kvinne penetrerer en mann kan på mange måter sies å destabilisere heteronormen for seksuelt samspill mellom mann og kvinne. De moderne og tradisjonelle kjønnsrollene tillater ikke en slik iscenesettelse – faktisk ville en slik performativitet bryte med det tradisjonelle bildet av mannen som jeger og kvinnen som bytte.

Er det slik at ved å vri om på, og å bytte roller for hvem som penetrerer hvem, så destabiliseres de trange kategoriene for begjær? Jeg tror Bolsø vil være enig med meg i at det ligger *en mulighet* for destabilisering i nettopp dette. I sin analyse av femme-femmepornofilmen ”Madam and Eve” beskriver Bolsø den idé at kvinner kan være kjønnet på ulik måte (det samme gjelder for menn). Bolsø benytter seg av begrepene femininet og maskulinitet for å beskrive dette. Slik at Sofia iscenesetter seg maskulint ved å penetrer Rob, mens han iscenesetter seg feminint ved å ta i mot dildoen fra Sofia. Bolsø skriver om hvordan: ” maskulinitet og femininitet (er) symbolske størrelser som kan forvaltes av både kvinner og menn, og filmen (Madam and Eve) kan potensielt tilby maskuline posisjoner uten at menn er tilstede (2007a: 29).

For å nytenke og nyskrive seksualitet tar Bolsø i bruk tanken om et symbolsk og erotiserende *tredje element* i relasjonen mellom to. Det er dette tredje elementet som gjør begjæret mellom de to mulig. For å eksemplifisere det tredje element viser Bolsø til maktdynamikken i et BDSM-forhold – det er dominans og underordning som tenner lysten hos de to. Slik jeg forstår dette ønsker Bolsø å gi muligheter for å beskrive seksualiteten *med nye og andre ord* enn for eksempel dualismen hetero/homobegjær. Ved å åpne opp for andre måter å forstå

seksuelt begjær på vil det også åpnes opp for andre måter å begjære på. Andre diskurser gir andre handlingsrepertoar.

Beskrivelsen av de tredje element er en slags fremmedgjørende gjenfortelling eller skeiv nyskriving av det heteronormative seksuelle skriptet som jeg opplever som svært nyttig. Slik jeg ser det tilbyr også teorien om det tredje element en mulighet for 2. ordens forandring i synet på seksualitet og de diskurser som regulerer den.

En slik måte å forstå sex på vil kunne legge til rette for at sex får en ny og friere mening i parforholdet. Friere fra diskursene om sex som lim og bekreftende og opprettholdende på kjønnsroller. Slik at sexen i større grad får mening i seg selv.

Jeg tror det krever en modig terapeut for å utforske et symbols og erotiserende tredje begjærs element hos et par - fordi det vil forde at terapeuten går ut av kjente stier. Det vil innebære å utforske individenes og parets seksuelle fantasier og også deres faktiske seksuelle handling.

Klassisk pornografi er det fremste kulturelle uttrykket vi har tilgjengelig for faktisk og direkte iscenesettelse av hva folk *gjør* når de har sex. Det er trolig overflødig å peke på det faktum at veldig mye av pornografisk film framstiller sex på en tradisjonell kjønntypisk måte der mannen er aktiv og kvinnen er mer i mottakerrollen. Slik jeg ser det siver dette bildet av seksualitet ut i andre mer mainstream pregede medier og er dermed med på å skape et bilde av hvordan foretrukket seksualitet bør være. Terapeuten har mulighet til å snakke dette bildet i mot og dermed legge til rette for annen seksuell performativitet.

5. Avslutning.

I denne teksten har jeg søkt å belyse hvordan vi kan forstå mening med sex i parforholdet. Jeg har gjort en diskursanalyse av filmene Mars og Venus i hvert sitt univers og Shortbus. Det er tre diskurser som har trådt tydelig fram for meg. Den første er diskursen om meningen med sex som lim i et parforhold, den andre er diskursen om mening med sex som bekreftende og opprettholdende på kjønnsroller. Og den siste har jeg valgt å kalle nytelsesdiskursen, der sexen har mening i seg selv.

I den avsluttende delen av analysen var jeg opptatt av at noen stemmer kun er tilsynelatende marginale og skeive. Jeg holdt fram det problematiske i at *det tilsynelatende marginale er forkledd dominant* – et slags får i ulveklær – som virker opprettholdende på det dominante heteronormative skriptet for sexens mening i parforholdet. Snarere enn å utfordre og destabilisere det seksuelle skriptet *hvorfor*, bidrar en slik forkledning til stabilisering.

I den avsluttende drøftingen var jeg opptatt av det jeg kaller en 2.ordens fortelling i forståelse av mening med sex i parforholdet. Ved innføring av et tredje element forandres fokus i synet på paret og det legges til rette for andre måter å iscenesette og italesette begjæret på.

Underveis i hele teksten har diskursenes *regulering av handling* vært vesentlig.

Jeg har ønsket å gjøre analysen og drøftingen faglig relevant ved å peke på sammenhengen mellom terapeutens liv influert av det populærkulturelle og terapeutens liv i terapirommet.

I innledningen til denne teksten var jeg opptatt av det som kalles seksuell frigjøring. Jeg stilte spørsmål som: er det slik at det seksuelt frigjorte individ er hun som bruker sexleketøy, ser porno og går i sexklubber? Er det seksuelt frigjorte samfunn et der sex iscenesettes og italesettes ublygt, direkte i den felles offentlighet? Slik jeg leser Foucault (1999) avviser han dette – han holder derimot fram at selv om sex i vår tid er delt direkte og ublygt i offentligheten så er det seksuelle skriptet fortsatt regulert i det enkelte individs selvdisiplinering. Jeg tenker at denne selvdisiplinering ikke påføres oss med ytre og direkte tvang – men gjennom subtil påvirkning blant annet fra de populærkulturelle uttrykk som omgir oss.

Det er noe ugreit med begrepet `seksuell frigjøring`. Slik jeg leser grunnprinsippene i poststrukturalismen finnes det intet ståsted fri for eller utenfor diskursene. Forstått på denne

måten vil en streben mot seksuell frigjøring være en fåfengt streben. Det er ikke mulig å gjøre seg fri fra diskursene som organiserer og produserer mening rundt sex.

Poststrukturalistisk kunnskapsproduksjon handler ikke om å avgjøre om seksualiteten er frigjørende eller undertrykkende – men å undersøke på hvilke måter seksuelle handlinger og seksuelle relasjoner fortolkes, ordnes og organiseres (Mühleisen i Lorentzen og Mülheisen red. 2006). Slik sett ønsker jeg med denne masteroppgaven å *synliggjøre at de ulike meninger vi tillegger sex i parforholdet organiserer og regulerer mulig seksuell handling*. Sex som lim og sex som opprettholdende på kjønnsroller regulerer i større grad sexens mening inn i det heteronormativt romantiske skriptet – mens i ”sex som nytelse”- diskursen ligger det mulighet for en mindre heteronormativ regulering av det seksuelle skriptet.

Ved å tillegge sex mening i seg selv vil nytelsen i større grad tre fram og det seksuelle handlingsrepertoaret utvides. Trolig vil en slik tanke virke befriende på klienter i terapirommet.

Litteratur:

- Anderson, Harlene (2003): *Samtale, språk og terapi. Et postmoderne perspektiv.* København: Hans Reitzels forlag.
- Bolsø, Agnes (2007a): Når Adam og Eva er Madam and Eve. I: Mühleisen og Sverre (red): *Meningen med sex. Noen kunstneriske, populærkulturelle og vitenskaplige undersøkelser.* Pax Forlag.
- Bolsø, Agnes (2007b): Deg, meg og det tredje – triangulering av begjær. I: Annfelt, Andersen og Bolsø (red): *Når heteroseksualiteten må forklare seg.* Trondheim, Tapir Akademisk Forlag.
- Bolsø, Agnes (2010): *Folk flest er skeive. Queerteori og politikk.* Oslo, Forlaget Manifest A/S.
- Butler, Judith (1990): *Gender trouble.* New York: Routledge.
- Danielsen, H og Mühleisen (2009): Statens oppskrift på parseksualiteten. I: Mühleisen og Røthing (red): *Norske seksualiteter.* Cappelen Damm A/S, 2009.
- Giddens, Anthony (1992): *Initimitetens forandring. Seksualitet, kærlighet og erotikk i det moderne samfund.* København: Hans Reitzels forlag.
- Foucault, Michel (1999): *Seksualitetens historie I. Vilje til viten.* Pax Forlag.
- Helseth, Hanna (2010): *Generasjon sex.* Oslo: Forlaget Manifest A/S.
- Jackson, I og Solli, M.K (2010): *Jenter som kommer.* Oslo: Spartacus Forlag.
- Jørgensen, M.W og Phillips (2008): *Diskursanalyse som teori og metode.* Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kvale, S og Brinkmann, S (2010) *Det kvalitative forskningsintervju.* Oslo: Gyldendal Akademisk, 2.utgave.
- Lille, Gro Hjelmtveit (2008): *Det homofile samlivet – en kopi eller en utvidelse av heteronormen? Familiterapeuters møte med samkjønnspar.* Master i familieterapi og systemisk praksis. Oslo: Diakonhjemmet Høyskole.
- Moi, Toril (2007): Språkets tvangstrøye: Om poststrukturalistisk språk teori og queer teori. I: Annfelt, Andersen og Bolsø (red): *Når heteroseksualiteten må forklare seg.* Trondheim, Tapir Akademisk Forlag.
- Mühleisen, Wenche (2003): *Kjønn og sex på tv. Norske medier i postfeminismens tid.* Oslo: Universitetsforlaget.

- Mühleisen, Wenche (2006): *Kjønn og seksualitet. I: Lorentzen og Mühleisen (red): Kjønnforskning. En grunnbok.* Oslo, Universitetsforlaget.
- Neumann, Iver (2001): *Mening, materialitet og makt: en innføring i diskursanalyse.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Pedersen, Willy (2005): *Nye seksualiteter.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Søndergaard, Dorte (2007): *Destabiliserende diskursanalyse: veje ind i Poststrukturalistisk inspirert empirisk forskning. I: Haavind, Hanne (red): Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Thagaard, Tove (2003): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode.* Bergen: Fagbokforlaget, 2.utgave.
- Watzlawick, P, et.al (1980): *Forandring.* Oslo: Gyldendal.
- Øfsti, Anne K. S. (2008a): *Some call it love. Exploring Norwegian Systemic Couple Therapists`Discourses of Love, Intamicy and Sexuality.* Doctorate of Systemic Psychotherapy, Tavistock Institute/University of East London.
- Øfsti, Anne K.S. (2008b): *Om å ta den romantiske diskursen for gitt. Et essay om diskursiv parterapi, i: Fokus på familien, tidsskrift for familiebehandling, # 4.*
- Øfsti, Anne K.S. (2010): *Parterapi. Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid.* Oslo: Universitetsforlaget.

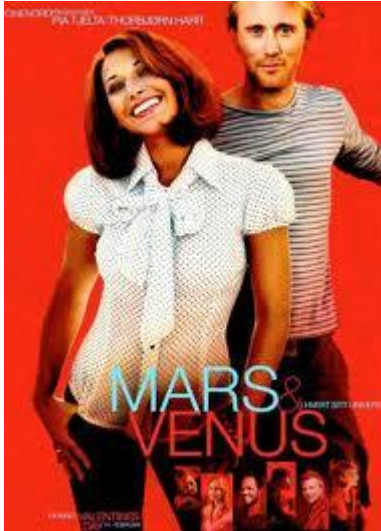
Internett:

Fjerner sexråd URL: <http://www.nrk.no/helse-forbruk-og-livsstil/1.6468953> (publisert 09.02.2009 - lest siste gang 25.04.11)

Mühleisen, W (2008) *Staten oppfordrer til pliktsex* URL: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/rogaland/-1.6207051> (publisert 04.09.2008 – lest siste gang 25.04.11)

Vedlegg 1:

Mars og Venus i hvert sitt univers er regissert Eva Dahr og produsert i 2006.

På coveret kan vi lese:

” Denne filmen starter der romantiske komedier slutter. Ida og Mathias har fått hverandre, klangen fra kirkeklokkene har stilnet og brudekjolen er solgt på Finn.no.

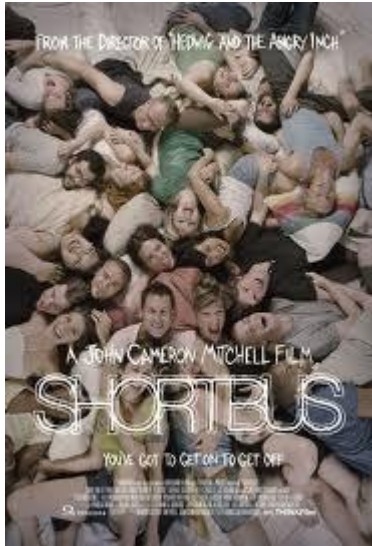
Ida er drømmedama. Hun er like hot som da hun var 20, har bein i nesa og kul jobb. Hun tar stort ansvar både hjemme og på jobben og er den som holder orden på livene deres.

Mathias er drømmemannen. Han er morsom, rufsete kjekk og en fantastisk far. Dessverre er han også en rotekopp, vasker svarte sokker med hvitvask og blir aldri ferdig med å pusse opp badet. Dessuten kjøper han en seilbåt uten å spørre først.

Ida og Mathias lever på hver sin planet mens de prøver å finne ut hva de egentlig ønsker seg i livet. For hva er egentlig lykken: Karriere? Nytt bad? En seilbåt? Sex med hvem du vil? Ny kjæreste? Eller er lykke faktisk det de allerede har?”

Vedlegg 2:

Shortbus er regissert av John Cameron Mitchell og produsert i 2006.

På coveret kan vi lese:

”De skoleflinke, de skoletrøtte og de særeste elevene blir hentet med en annen skolebuss enn de andre barna. Denne korte bussen har gitt navnet til salongen og filmen Shortbus, en sofistisert New York komedie om venner, kjærester, ektepar og sex. New York etter ellefte september er en by der innbyggerne har våknet fra dvalen. Salongen Shortbus er møtestedet der noen av disse nyoppvåkne møter nye mennesker på nye måter. Et sted der de fleste møtene er seksuelle og alt er lov”.